

---

24 januari

Debatter m. m.

Onsdagen den 24 januari

Sid.

Meddelande ang. sammanträdestider	3
Remissdebatt ang. statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	3

Onsdagen den 24 januari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk, hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Härefter yttrade herr **TALMANNEN**:

Efter samråd med andra kammarens talman har uppgjorts en plan för kammarens sammanträden under februari månad. Den har i stencilerat skick delats ut bland ledamöterna. Det är, innan den allmänna motionstiden utgått, givetvis ej möjligt att närmare planera för sammanträdena och ange vilka ärenden som kan väntas föreligga till behandling vid olika arbetsplena. Det är emellertid min avsikt att så snart det låter sig göra återkomma med en sådan plan.

Jag vill i anslutning till den utdelade planen påpeka, att något plenum icke hålles fredagen den 9 februari. Det medför bl. a. att tiden för avlämnande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk, efter den av kammaren nyss beslutade förlängningen av motionstiden, utgår vid plenum tisdagen den 13 februari kl. 16.00.

Statsverkspropositionen m. m.
(Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1962/63, samt nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62.

Herr **ANDERSSON, AXEL JOHANNES**, (fp):

Herr talman! Sedan de stora kämparna och de stora kamparna under gårdagen ivrigt tumlat om på den politiska ängen, lär det inte finnas många gröna strån kvar, och jag tänker för min del inte heller försöka leta rätt på några utan skall i stället nöja mig med att göra några stilstudier av det sätt på vilket de här kämparna hanterade sina hug-gare.

Men innan jag gör det skulle jag först vilja säga några ord om ett uttalande, som här gjordes av kammarens värderade förste vice talman Strand. Han var utomordentligt tillfredsställd med statsverkspropositionen i alla stycken, men han uttalade dessutom, att han omöjlig kunde vänta på att oppositionen skulle uttala sin tillfredsställelse över den frikostighet, som hade kommit till uttryck i statsverkspropositionen, t. ex. beträffande folkpensionärerna, utbildningen, forskningen, vägarna m. m. Såvitt jag kunde följa med debatten hade det redan innan herr Strand gjorde detta uttalande kommit flera erkännanden från oppositionens sida beträffande åtskilligt i statsverkspropositionen. Och det skulle vara underligt, om inte så skedde. Från folkpartiets sida bör det inte kännas på något sätt obehagligt att uttala sin tillfredsställelse över att en hel del förslag, som folkpartiet lagt fram och som tidigare icke kunnat bifallas,

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

nu mer eller mindre helt har tillgodosetts i statsverkspropositionen.

För egen del har jag för övrigt redan i annat sammanhang bl. a. gratulerat kommunikationsministern till det förslag han framlagt beträffande vägarna och framför allt beträffande vägarna i Norrland.

Sådana erkännanden betyder naturligtvis inte att man i allt gillar det som finns i statsverkspropositionen, utan det finns också utrymme för kritik. Visserligen andades herr förste vice talmanens och kanske i ännu högre grad statsministerns anföranden en självbelåtenhetens ofelbarhetskänsla, men det är väl ändå så att ännu i dag består det gamla uttrycket som säger att inte allt inom Ilions murar är ofelbart och allting utanför dess murar klandervärt. Bevisen på den saken kommer också undan för undan att redovisas i en lång rad av motioner. De flesta av dem kommer säkerligen att undergå ett öde, som ju inte är okänt här i kammaren: de kommer att slås ihjäl. Lika säkert kommer emellertid en hel del av dem att så småningom återkomma som kungl. propositioner, när finansministern återigen någon gång blir på frikostigt humör.

En del av motionerna kommer säkert att röra sig om kommunernas bekymmer. Statsministern uttalade i går sin glädje över det ökade intresset för kommunernas finanser. För egen del presenterade han en enda insats, nämligen att mera lånemedel ställes till kommunernas förfogande. »Låt kommunerna låna mera, så hjälper vi dem», var de ord, som statsministern fällde.

De som arbetar ute i kommunerna vet säkert, att det är mycket angeläget för kommunerna att få låna för att klara sina närmast liggande uppgifter. Emellertid ordnar man inte på den vägen kommunernas finanser på längre sikt. En annan auktoritet, som både statsministern och kanske än mer finansministern gärna brukar råd göra med och hos vilken man också brukar finna stor förståelse, nämligen centerpartiets ledare herr Hedlund, uttalade förra året i sitt eget landsting en annan mening, då han

åberopade den gamla satsen att »ju mer man lånar, desto mer blir man skyldig».

Kommunernas verkliga svårigheter gäller helt andra problem. Statsministern nämnde skolmåltiderna och menade, att när det gällde dem så intog kommunerna en gynnsam ställning. I verkligheten har det ju skett en förändring till kommunernas nackdel. När man på sin tid satte i gång med skolmåltidsverksamheten, ville man stimulera kommunerna till sådana åtgärder. Då utgjorde statsbidraget 70—80 procent av kostnaderna, och kommunernas insats rörde sig om 20—30 procent. I dag råder ett rakt motsatt förhållande; bidraget från staten inskränker sig till 20 å 30 procent, medan kommunerna får betala huvudparten.

Man förstår också bitterheten i de kommuner, där man för skoländamål får ta i anspråk upp till 11 kronor av utdebiteringen, medan man i andra kommuner kanske kommer undan med ett par kronor, eller i de kommuner, där kostnaderna för folkpensioneringen överstiger 3 kronor, medan mera gynnade kommuner slipper undan med ett par tioöringar. Situationen för dessa kommuner förbättras inte av att de i allmänhet tillhör de s. k. utflyttningskommunerna, där det pågår en befolkningsuttuning med en minskning av just de arbetsföra åldrarna. Nog finns det sålunda helt andra ting, som är långt viktigare för kommunerna än att få lånefrågan ordnad.

Statsministern nämnde i sitt första anförande i går i en målande vändning ett problem, som under de allra sista veckorna flitigt debatterats i pressen, varvid man på socialdemokratiskt och framför allt på centerpartistiskt håll dragit mycket märkliga slutledningar. Statsministern talade om »den folkpartistiska dräkt högern nu iklätt sig», men i den nämnda pressen har man menat, att det har rätt ett rakt motsatt förhållande, nämligen att det har varit folkpartiet som har iklätt sig högerns rustning. Centerpartipressen har tydligen stimulerats till sina märkliga ansträngningar av herr Hedlunds mycket upp-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

märksammade grisklippningssketch i andra kammaren och, som sagt, nått fram till förbluffande resultat.

På de tecken, som tilldelas nobelpristagare, lär det stå: »Glädje ger det att livet förädlas genom uppfinnarkonsten.» Jag vill inte göra gällande, att livet förädlas genom den uppfinningsrikedom, som centerpartiet har ådagalagt i detta stycke. Vore emellertid de slutledningar, som man har kommit fram till, riktiga, skulle vi onekligen ha tillförts en mycket stor upptäckt på det matematiska området.

Man kan kanske enklast illustrera denna genom att ta ett exempel från den centerpartistiska räknebok, som vi väl så småningom har att emotse. Där skulle man kunna finna ett exempel av ungefär följande lydelse: Herr A bor i A och herr B bor i B. Avståndet mellan A och B är 20 km. B köper en villa 1 km från A och flyttar in i den. Frågan är då: Hur långt har A flyttat sig? Ja, vi skulle naturligtvis räkna efter den gamla metoden, men om man slår upp centerpartiets facit finner man det svaret, att A har flyttat 19 km och nu befinner sig på samma plats som herr B.

Det är, herr talman, onekligen en fantastisk matematisk lag, och den centerpartist som har uppfunnit den borde ha nobelpriset säkert som i en ask.

Ur folkpartiets synpunkt kan det inte vara något att förfasa sig över att, som statsministern uttryckte det, »högern har iklätt sig folkpartiets dräkt». Snarare bör det vara en anledning till glädje och tillfredsställelse, och man skulle till det bara vilja lägga en from önskan att många andra gick och handlade sammaledes.

Är det för övrigt ett så stort brott att flytta på sig? Har högern gjort sig skyldig till ett så stort brott? Eller har, som centerpartipressen menat, folkpartiet gjort sig skyldigt till ett så stort brott? Är det inte fler som under årens lopp har gjort sig skyldiga till detsamma?

Är det ändå inte ett ganska långt steg från den tiden, då Per Albin Hansson delade ut sin broschyr till de värnpliktiga, vari man slog fast: »inte en man,

inte ett öre till försvaret», och till i dag, då man på samma håll har den bekanta debatten med fru Inga Thorsson?

Gjorde inte herr Per Edvin Sköld en gång en strålade språngmarsch till bordet med inmalningslimpa och accismargarin? Det torde vara svenskt rekord i fråga om snabb förflyttning.

Har inte också centerpartiet något att erinra sig i fråga om förflyttningar? Säger inte detta med namnförändringen från bondeförbundet över landsbygdspartiet till dagens centerparti något? Säger inte det en hel del om förändringar och förflyttningar, alldeles bortsett ifrån de mer eller mindre långvariga utflykter som man har gjort i kända sammanhang?

I går talade statsministern så vackert om omsättningsskatten, att man trodde att han hade upptäckt en mycket rikt givande och välgörande källa, som tidigare den stygga oppositionen hade omgivit med ett sådant tätt staket att man inte hade kunnat se den. Men nog var det väl ändå ganska anmärkningsvärt att handelsministern, strax efter det att statsministern hade gjort detta uttalande, steg upp här och med minst lika mycket darr på stämman erinrade om hur socialdemokraterna eller, som han själv kallade det, »den demokratiska arbetarrörelsen» ända från detta sekels början hade kämpat emot tullar och allsköns annat indirekt beskattningssoty. Nog har det som sagt skett förändringar förr, och nog kommer det att ske förändringar i framtiden.

Den andra omgången i den stora debatten, den som vi fick uppleva på kvällskvisten, borde man egentligen dra en tystnadens täta slöja över. Man kunde ju ana något när statsministern i sina första ord i den första debatten framhöll att han bara skulle ta upp några punkter, som gruppledarna, oppositionsledarna, här i kammaren hade framfört och spara resten till valrörelsen. Det var väl ändå ingen av oss som anade, att valrörelsen skulle börja så snabbt att den skulle vara i gång bara några timmar senare, nämligen när TV-tittarna kopplades in!

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Jag skall inte ge mig in på många invändningar mot det som sades, det skötte gruppledarna ganska grundligt om, men när statsministern framhöll det utmärkta skick, i vilket vår utbildning nu befinner sig, finns det anledning att protestera något. Han sade att vi nu hade kommit fram till att en på tre fick ägna sig åt högre studier och att han snart väntade den dag, då siffrorna skulle vara en på två.

Men är det så alldeles välbeställt ändå på detta område? Finns det inte stora brister, som statsministern inte vill låtasas om? Förekommer det inte en våldsam trängsel då det gäller den högre utbildningen, i varje fall inom många områden? Är det inte så, att många ungdomar måste ägna en orimligt lång tid åt att komplettera sina betyg för att över huvud taget ha chans att komma in och få den högre utbildningen? Är det inte vidare så, att vi har en mycket besvärande brist, inte bara i fråga om skollokaler utan framför allt på dem som skall ta hand om ungdomarna och ge dem denna fina utbildning?

I förra veckan läste jag i tidningarna att det hade tagit slut på en skolstrejk som hade pågått i ett samhälle. Strejken hade startats därför att föräldrarna var missnöjda över att deras barn inte fick undervisning av kompetenta lärare — undervisningen sköttes av en person med realskolexamen och en med studentexamen men utan någon som helst pedagogisk erfarenhet. Några dagar senare fick vi, som sagt, veta att strejken hade upphört, men anledningen till att den hade upphört var inte den, att man hade fått kompetenta lärare till skolan, utan helt enkelt den, att man hade hotat föräldrarna med att flytta barnen till en ganska avlägset belägen skola. Föräldrarna fann sig då i att låta barnen fortsätta med den — får man väl förutsätta — tämligen bristfälliga utbildningen i den egna skolan.

Samma dag som man kunde läsa detta, såg man också en rapport från skolstyrelsen i Råneå, som pekade på den situation skolan där uppe befann sig i, att av

32 lärare bara 5 hade formell kompetens och de andra 27 var utan.

Jag menar alltså att bilden av vårt skolväsen när man ser på verkligheten inte är så vacker som man kunde få för sig av statsministerns skildring.

Eller låt oss se på yrkesutbildningen. Nog är det ändå, tycker jag, rätt besvärande med den här dragkampen mellan arbetsmarknadsstyrelsen och det organ som egentligen skulle svara för yrkesutbildningen, nämligen kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning. Det kan vi se i årets statsverksproposition, där man liksom i följande styrelsen på ett rätt upprörande sätt, så att den inte har möjligheter att göra vad som borde göras på detta område.

Jag tror till sist, herr talman, att jag har många i den här kammaren med mig när jag uttalar den förhoppningen, att ett sådant spektakel, en sådan parodi på första kammarens arbete, som vi fick uppleva under gårdagens TV-utsändning här i kammaren, skall vi inte behöva vara med om en gång till.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! På debattens andra dag har de flesta frukterna plockats från det kunskapens träd på gott och ont, som statsverkspropositionen utgör. Icke desto mindre skall jag försöka mig på att framföra några synpunkter, närmast på frågan om budgeten och stabiliseringspolitiken.

Finansministern har fått beröm från utlandets sida för lyckosamma insatser för att stabilisera det svenska penningvärdet. I ett avseende förtjänar finansministern otvivelaktigt detta beröm — det är beklagligt att han inte är här, så att han kan höra det. Berömmet gäller penningpolitiken, där han åren 1960 till 1961 på olika vägar lyckades torka upp det strida likviditetsflöde i affärsbankerna, som regeringens egen tidigare politik skapat. Hade den ansats till monetär deflation som då gjordes inte kommit till stånd, hade troligen vårt penning-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

värde de båda åren rutschat utför i än snabbare fart än som varit fallet.

De penningpolitiska åtgärderna har understötts av en ganska hård finanspolitik, där skattebetalaren fått lämna sin växande tribut till totalbalanseringen av budgeten. Finansministerns uppgift har förvisso underlättats därigenom att han haft förmånen av en uppåtgående konjunktur och gynnsam export med åtföljande rikligt flödande skatteinkomster. Att nämnvärda offer på utgiftssidan inte behövt lämnas på den fulla selsättningens altare har också bidragit till att göra uppgiften lättare. Man kan ha olika meningar om en eller annan nog så viktig detalj, men resultatet av de penningpolitiska åtgärderna har blivit gott.

I dag står vi, herr talman, inför ett nytt läge, där de känsligare punkterna i vår ekonomi framträder med en helt annan skärpa än hittills. Vi har en konjunkturbild med stora variationer. Medan vi alltjämt har en gynnsam konjunktur på betydelsefulla avsnitt, framför allt inom den övervägande delen av verkstadsindustrin, föreligger tydliga tecken på avmattning på andra avsnitt, bl. a. inom viktiga områden av exporten av skogsprodukter samt järn och stål.

Att — som finansministern gör — förklara svårigheterna för exporten på vissa områden främst med hänvisning till lageranpassning i köparländerna, ger troligtvis inte den rätta bilden av situationen. Snarare bör man här skjuta den kapacitetsökning som skett i förgrunden — den är farligare; det brukar dröja längre innan konsumtionen vuxit i fatt en sådan kapacitetsökning. Det är därför fara värt att de nuvarande exportsvårigheterna för vissa produkter inte enbart är av tillfällig natur, utan till och med kan växa.

Jag skall inte gå närmare in på konjunkturläget — jag behandlade det i ett debattinlägg i höstas strax före riksdagens slut. Jag är dock rädd för att finansministerns prognos för 1962 är något för optimistisk, även om han säger sig vara beredd på bådadera möjlighe-

terna. En fortsatt avmattningstendens är sannolik, även om den inte bör överdrivas. Jag vill endast peka på en sak i detta sammanhang, nämligen den omständigheten, att konkurrensen redan nu pressat exportpriserna över snart sagt hela linjen. Men jag måste ge finansministern rätt däri, att trots avmattningstendenserna inflationstrycket kvarstår. Finansministern poängterade denna sak starkare i sitt tal i Nationalekonomiska föreningen i förra veckan än han har gjort i finansplanen.

Såvitt jag kan förstå kommer riskerna för penningvärdet under nästa budgetår inte att bli nämnvärt mindre än tidigare. Jag är emellertid rädd för att finansministern och jag är av något olika meningar om de inflationsfaktorer som för den närmaste framtiden är de förhärskande.

Enligt min mening är den fortgående expansionen av den offentliga sektorn, stat och kommun, vilken slukar en allt större del av den årliga nationalprodukten, på sikt en allt allvarigare inflationsfaktor. I statsverkspropositionen anges utgiftsökningen för nästa budgetår till 1 250 miljoner i förhållande till gällande riksstat, vartill kommer högst betydande utgiftsökningar för kommunerna. De statliga reala investeringarna väntas öka med 5 procent. Den planerade investeringsökningen för primärkommuner och landsting uppges till 17 procent och ökningen av det kommunala bostadsbyggandet till 20 procent. I varje fall räknar man med att den faktiska investeringsökningen för kommunerna inte kommer att understiga 10 procent.

Att den statliga budgeten är mer eller mindre totalbalanserad betyder i detta sammanhang inte allt. Enbart den fortskridande expansionen som sådan måste verka inflationsdrivande. Jag är medveten om att det vid en konjunkturavmattning kan ha sina sidor att minska på denna. Det stora felet har varit att något allvarligt försök tidigare inte gjorts att balansera budgeten genom besparingar. Inte ens de måttliga förslag till

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

besparingar som på sin tid framlades av besparingsutredningen vann nämnvärt gehör hos finansministern, och ur balanssynpunkt måste väl besparingar vara likvärdiga med skattehöjningar eller till och med bättre.

Automatiken på utgiftssidan gör, att om icke besparingsåtgärder vidtas kan finansministern inom två eller tre år komma att bli nödsakad att återigen begära nya omfattande skattehöjningar. En fortlöpande statlig expansion i mera fasta utgiftsengagemang är särskilt farlig. Och omsen har påtagligt verkat i inflatorisk riktning genom sin inverkan på varupriserna. Omsen avspeglar sig ju direkt i konsumtionsindex.

När finansministern i finansplanen talar om att i fall av behov utfylla minskade investeringar på den privata sektorn med ökade statliga och kommunala investeringar, vill jag peka på att, såvitt jag kan bedöma, byggnadsverksamheten på sina håll varit ganska mycket överansträngd, vilket lett till att byggnadstiden för enskilda byggnadsföretag på grund av bristen på byggnadsarbetare förlängts, med ty åtföljande fördyring. Jag tror att det enbart skulle vara till fördel om den överhettade temperaturen inom byggnadsindustrien på en del håll — jag understryker orden på en del håll — fick något svalna. En ökning av den offentliga byggnadsverksamheten bör därför inte ske med mindre man noga förvissat sig om att det finns byggnadsarbetare som räcker till för en byggnadsverksamhet i normalt tempo och för färdigställande av byggnaderna inom sedvanlig tid.

Ett andra stort inflationshot finns på kostnadssidan — lönesidan; finansministern kallar det visst försiktigtvis konsumtionssidan. Hur stort detta inflationshot är vet man ingenting om, men de krav från löntagarsidan på betydande löneökningar som offentliggjorts ger anledning till bekymmer. Från förra året fanns magasinerade kostnadsstegringar, bl. a. lönestegringar, vilka först nu slår ut i stigande priser. Och värre kan det bli. Risken är den, att en lönehöjning på ett känsligt område, där det kanske

finns utrymme för viss lönehöjning, fortplantar sig till andra områden och alltså sprider sig till områden där konkurrensläget redan är ansträngt och där alls inget utrymme finns, med ty åtföljande höjning av vårt lands redan nu internationellt sett höga kostnadsnivå.

En allmän lönehöjning som går längre än vad det samhällsekonomiska läget medger blir dubbelverkande på så sätt, att den å ena sidan försämrar vårt konkurrensläge och minskar efterfrågan på våra produkter och å andra sidan medför ett skärpt inflationstryck på konsumtionssidan. Det finns något som ekonomerna visst brukar kalla autonom löneinflation. Vi måste akta oss för att komma in i en sådan. Den kan i fortsättningen inte bemästras med höjningar av omsättningskatten och än mindre med finanspolitiska och penningpolitiska åtgärder.

Med tanke härpå undrar jag om det inte så småningom utan risk skulle låta sig göra att släppa något på bromsen på penningpolitikens område för att därmed skapa lättnader på de områden av näringslivet där man kämpar med svårigheter. Någon liten minskning av kravet på totalbalansering torde väl också vara försvarlig?

Jag frågar mig vidare huruvida inte utvecklingen gått dithän, att det vore bäst för vår export, för vår samhällsekonomi och för vår sysselsättning på längre sikt om en allmän återhållsamhet inleddes på löneområdet, hur impopulär en sådan än kommer att bli på många håll där förväntningarna spänts mycket högt. På längre sikt, kanske även på kortare, måste en dylik återhållsamhet just nu även ligga i löntagarpartens intresse.

Hur en sådan återhållsamhet skall kunna åstadkommas överlämnar jag välvilligt till finansministern, som torde vara den lämpligaste personen att här ta något initiativ. Jag är bara rädd för att finansministern bagatelliserar hörande risker. Det kan visserligen sägas att lönestegringarna det senaste året inte varit större än motsvarande företeelser i våra konkurrentländer. Men det

är lättsinnigt att tro att konkurrentländerna alltid skall springa fatt oss; vi ligger ju framme i täten. Anledning torde snarare vara att inställa sig på motsatsen. Icke minst i Västtyskland gör man allt för att undvika en fortsatt inflation, även om detta givetvis kan vara förenat med vissa svårigheter. Likaså i England.

En allvarlig anmärkning som kan riktas mot budgeten är att den saknar flerårsperspektiv i egentlig mening. Det finns en inkomstberäkning av statsinkomsternas utveckling efter budgetåret 1962/63. Någon motsvarande beräkning av statsutgifterna har jag emellertid inte kunnat hitta. Ute i de större kommunerna har man alltmera börjat lägga upp långtidsprognoser i form av flerårsbudget eller på annat sätt. Jag är medveten om att en sådan uppläggning av problemen tidigare varit på tal i riksdagen. Den har bl. a. påyrkats av högern. Jag vill gärna uttrycka den förhoppningen, att denna fråga snarast finner en lösning inom finansdepartementet.

Handelsministern lämnade i går en intressant redogörelse för förhandlingsläget på den europeiska marknadsfronten. Att regeringen har allas vårt stöd vid de förhandlingar som snart skall börja är utan vidare klart. I dagens läge skulle det säkerligen vara till gagn om förhandlingarna stöttades upp av en allmän goodwilloffensiv i utlandet med hjälp av näringslivet. Det behövs en utvidgad public relation-verksamhet, såsom tidigare påpekats. Jag vill ytterligare här endast göra den kommentaren, att det vid en sannolik fortsatt konjunkturavmattning blir dubbelt angeläget för exportindustrien att den svenska associeringen kommer till stånd utan dröjsmål. I och med att tulldiskrimineringen för vårt land kommer att ökas till 40 procent kommer den att bli alltmer besvärande för exportindustrien med dess pressade marginaler.

Herr John Ericsson gjorde i går en häftig attack — genom sina tonfall något överraskande för den som är van vid hans kyliga och lugna bedömning — i anledning av utarrenderingen av Lim-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

mareds glasbruk till Plåtmanufaktur och begärde t. o. m. regeringens ingripande för att få till stånd en ny lagstiftning, innebärande, om jag fattade rätt, någon form av förhandstillstånd av statlig myndighet till dylika avtal.

Jag vill då erinra om att den lagstiftning mot konkurrensbegränsande företeelser som herr Ericsson som handelsminister på sin tid själv var med om att införa innebär en särskild förhandlingsordning för undanröjande av skadlig verkan av en konkurrensbegränsning. Med skadlig verkan av konkurrensbegränsning förstås enligt lagen, att konkurrensbegränsningen på ett ur allmän synpunkt otillbörligt sätt påverkar prisbildningen, hämmar verkningsförmågan inom näringslivet eller försvårar eller hindrar annans näringsutövning. Lagen innehåller också en bestämmelse av innebörd att om förhandling avslutats utan att skadlig verkan kunnat undanröjas, åligger det näringsfrihetsrådet att anmäla saken för Kungl. Maj:t, som då har att överväga åtgärder i ärendet. Kungl. Maj:t kan då bl. a. eventuellt förordna om maximipriser.

Med all respekt för den förutvarande handelsministern — lagstiftningens fader — tycker jag att det är en smula anmärkningsvärt att herr Ericsson nu ropar på lagstiftningsåtgärder innan man på något sätt undersökt huruvida i Limmaredsfallet skadlig verkan är för handen eller inte.

Jag skall inte föregripa en eventuell förhandling i ärendet och är givetvis inte närmare insatt i frågan. Men jag har inhämtat några upplysningar i saken, som kanske kan vara av visst intresse för kammaren.

Det har sagts mig att det finns en överkapacitet på mellan 20 och 25 procent inom den svenska glasemballageindustrien redan innan eventuella nya investeringar i Limmared tagits i bruk.

Det kan ju då diskuteras om det kan vara vare sig företagsekonomiskt eller samhällsekonomiskt riktigt att ytterligare bygga ut kapaciteten. Jag har dock inte fäst mig så mycket vid den frågan. Det har vidare sagts mig att glasemba-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

lageindustrin icke är lönsam, något som även vitsordats av ledningen för Limmaredsbruket.

Planen inom den nya företagskonstellationen lär vara den att genom en rationell produktfördelning mellan de tre glasbruk, som nu är marknadsmässigt under samma hatt, åstadkomma sådana besparingar att de låga priserna kan bibehållas men en rimlig lönsamhet ändå uppnås.

När det gäller plåteballaget har Plåtmanufaktur redan genomfört en liknande rationaliseringsprocess, veterligen utan att något missnöje anmälts från kundernas sida. Dessa har t. o. m. fått förmånen av ett billigt och högklassigt emballage, har det sagts mig, som är väl anpassat efter kundernas behov. Det har veterligen icke gjorts gällande att någon skadlig verkan skulle vara för handen genom den koncentrationsprocess, som där har kommit till stånd.

Ett monopol, herr Ericsson, är givetvis inte i och för sig något önskvärt — på intet sätt; jag är inte förtjust i sådana — men det kan ibland möjliggöra en de långa seriernas ekonomi som i en liten marknad är värdefull. Frågan är blott om det missbrukas eller ej. I det konkreta fallet vet man ingenting därom. Jag tror och hoppas att något missbruk icke skall förekomma. Inom parentes kan tilläggas, att avnämarna av glasemballage lär vara stora kapitalstarka företag, varför de kanske utan större uppoffringar skulle kunna bryta ett monopol som eventuellt missbrukades.

Vad Limmareds kommun beträffar så tror jag att den har anledning att ta det inträffade med ganska stort lugn. Det är ju varken fråga om nedläggande eller om minskad sysselsättning. Jag hoppas att den nya ledningen skall på allt sätt tillgodose kommunens berättigade önskemål.

Herr John Ericssons tanke på något slags tillståndsförfarande kan jag inte ansluta mig till. Ett sådant förfarande är varken behövt eller tillrådligt. Det skulle endast vara ägnat att stoppa upp eller försvåra den strukturrationalisering, som eljest kan anses önskvärd även

ur samhällets synpunkt. Inte minst har man ju talat om den sidan av saken i de programskrifter som utgivits av arbetarrörelsen. Jag tror inte heller att det skulle bli så angenämt för staten att vara med och ta ansvaret för alla de åtgärder som vid en strukturrationalisering inom näringslivet kan finnas önskvärda.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Jacobssons anförande i vad avser Limmaredsaffären vill jag säga, att kammarens ledamöter sinsemellan rätt ofta säger: »Det är anmärkningsvärt att man så ofta ropar på lagstiftning.» Det hela bottenar i hur man bedömer det för tillfället aktuella ärendet.

Från början ansågs en lagstiftning om konkurrensbegränsning onödig, men numera säger man att det får anses ändamålsenligt att samhället har inflytande och kan kontrollera prisbildningen. Jag har fattat den aktuella situationen så, att vår nuvarande lagstiftning inte kunde förhindra den transaktion som ledde fram till en monopolbildning, och eftersom jag anser det felaktigt att sådana här monopol kommer till stånd och eftersom man från allmän synpunkt kan säga, att transaktionen inte borde ha skett, blir min slutsats att man skall undersöka om lagstiftningen behöver kompletteras.

Jag vet mycket väl att man invänder, att monopol kan vara bra därigenom att man tack vare dem får ut de långa seriernas effekt. Jag skulle vilja tillägga, att om den synpunkten på effektiviteten strider vi inte. Vad jag vill är bara att det allmänna skall kunna följa en sådan här transaktion från början och, om man finner den uppenbart olämplig, kunna ingripa och förhindra den.

Detaljerna i affären skall jag inte syssla ytterligare med. Man talar om strukturrationalisering av verksamheter som nått så pass långt, att vi vågar säga att de företagsenheter, som nu finns inom glasemballageindustrin, är moderna och effektiva. När det gäller Limmared hade ju verksamheten blivit ännu mer effek-

tiv om man utnyttjat den investering som redan i huvudsak är genomförd, och det var därför jag i går tillät mig säga, att företaget inte fick pröva sina krafter i fri konkurrens.

Jag instämmer i förhoppningarna om att man skall undvika sociala bekymmer i vederbörande kommun, men det betänkliga, herr Jacobsson, är att man lutar till att enskilda människor skall kunna motstå frestelsen att ta ut överpriser trots att det inte finns korrektiv. Jag vill se den person som kan säga, att de priser som kommer att tas ut är skäligen. Vi har redan förut privata monopol här i landet, och skäligheten i prissättningen kan inte bedömas enbart med hänsyn till den synliga vinst som redovisas — det finns ju olika sätt att placera överskott inom en verksamhet.

Jag kan inte förstå att herr Jacobsson är så förfärligt rädd för den undersökning jag påyrkat. Han slutade ju med att säga, att han i princip inte tycker om karteller och monopol, men att en långtgående sammanslagning av industrier kan tolereras om man har insyn över verksamheten. Under sådana förhållanden bör det väl inte vara någon fara — då borde man också kunna tåla en granskning innan själva transaktionen sker.

Detta är enligt min mening den väsentliga punkten, och det är där min och herr Jacobssons uppfattning skiljer sig.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ericsson var inte inne när jag började mitt anförande rörande denna fråga. Jag strök där särskilt under att vi ju har en särskild förhandlingsordning, som tar sikte på undanröjande av den skadliga verkan som kan följa av konkurrensbegränsning. Det är först när en viss verksamhet har fått fungera som man kan bedöma, huruvida en sådan skadlig verkan föreligger eller ej — först då har man ju möjlighet att göra en undersökning. Tanken att göra en förhandsundersökning, om möjligen ett nytillkommet monopol i fram-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.) tiden skall kunna göra sig skyldigt till skadlig verkan på detta område, tycker jag är ganska orealistisk.

Herr **GUSTAFSSON, NILS-ERIC**, (cp):

Herr talman! Det finns ett gammalt ordspråk som säger, att om man inte har bekymmer så skaffar man sig sådana. Jag kommer att tänka på det när herr Andersson i Örnsköldsvik i sitt anförande hade väldiga bekymmer för centerpartiet. Jag tycker att det är direkt tråkigt att herr Andersson skall behöva gå omkring med sådana känslor! Jag beklagar också att herr Andersson fick så dåligt utbyte av TV-timmen i går kväll här i kammaren. Jag kan inte hjälpa honom på den punkten heller; hjälpen torde i det fallet ligga mycket närmare herr Andersson själv.

Herr Andersson talade också om en del flyttningsrörelser mellan de politiska partierna; hur de politiska partierna flyttar sig än hit och än dit. Jag skall emellertid inte beröra den saken — jag skall i stället, herr talman, be att få ta upp en annan omflyttningsfråga, som för mig ter sig bra mycket väsentligare.

Norrland har som turistmål under de senaste åren utsträckt sin dragningskraft ända till Mellan- och Sydeuropa. Det är inte bara ett allt större antal svenskar som faller offer för längtan norrut, det har de senaste åren av bilturismens decennium visat. Kontinentens folkmyllrande semesterplatser har numera inte så mycket att erbjuda storstädernas stressbesmittade människor. Man vill längre bort, bort från människor och jäkt, ut till fria vidder.

Men Norrland är inte bara norrske-nets och de ljusa sommarnätternas land. Intresset för Norrland får inte bara grundas på föreställningar med sago-skimmer i kanten. För att en landsdel skall kunna leva och utvecklas är den självfallet beroende av inte bara turister utan framför allt av bofasta människor. Dessa i sin tur är beroende av sysselsättning.

Utifrån dessa synpunkter ter sig den befolkningsomflyttning, som skett från

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Norrland under de senaste åren, mycket skrämmande. Nettoudflyttningen från de fem nordligaste länen var under år 1960 cirka 9 100, och för det sistförflutna året 1961 har denna siffra stigit till i runt tal 9 400. Trots att Norrland inom sina gränser har en så stor del av vårt lands naturtillgångar har arbetslöshetssiffrorna under en lång följd av år relativt sett varit oerhört mycket större för Norrlands vidkommande än för landet i övrigt.

Den norrländska arbetskraften har på grund av eftersläpningen i fråga om näringslivets utveckling inte kunnat tillvaratas och utnyttjas i tillräcklig grad inom Norrlands egna gränser. Arbetsmarknadsstyrelsen, statens organ på detta område, har i rätt stor utsträckning fått tjäna som resebyrå. Naturtillgångarna — skogen, malmen och vattenkraften för att nämna de viktigaste — ger tillsammans med det betydande överskottet av arbetskraft väsentliga förutsättningar för ett utvecklat näringsliv. Trots detta måste emellertid en betydande eftersläpning i fråga om det norrländska näringslivets utbyggnad konstateras. Exporten till landet i övrigt och omvärlden är betydande. Från de fem nordligaste länen exporteras i förhållande till folkmängden två och en halv gånger så mycket som för landet i övrigt. Exporten utgöres dock till stor del av råvaror och endast i mindre omfattning av högförädlade produkter.

Möjligheten att tillfredsställa lösa de sysselsättnings- och försörjningsproblemen som förefinns i stora delar av Norrland är intimt beroende av de åtgärder som vidtages för utvecklandet av landsdelens näringsliv. Tillvaratagandet av de norrländska naturtillgångarna är för det samlade folkhushållet av största betydelse. Därför måste det också vara ett hela landets intresse att industriutvecklingen inom Norrlands gränser sker så, att en katastrofal befolkningsavtappning förhindras. Den i vissa fall svaga viljan från det enskilda näringslivets sida att förlägga industriproduktion till Norrland sammanhänger helt säkert med det i många avseenden

ogynnsamma kostnadsläget. Den för speciellt norrlandskommunerna ogynnsamma kostnadsfördelningen stat kontra kommun kan ha en hämmande inverkan på viljan att förlägga industri till Norrland.

En verkligt effektiv skatteutjämning skulle förvisso vara ett medel att avhjälpa den folkomflyttning som nu sker.

Orättvisor, t. ex. dyrare motorbränsle med allt vad detta för med sig av högre kostnader, måste äntligen komma bort. Klimat och stora avstånd kan inte få vara skäl för vad som på det här sättet faktiskt utgör en diskriminering av vår landsdel. Kommunikationernas utbyggnad har sin stora betydelse, och jag vill önska min länskamrat statsrådet Skoglund all möjlig framgång i strävandena att här göra förbättringar. Inte minst mellanriksvägarna är av mycket stor betydelse ur näringslivets synpunkt.

Men utöver allt detta är det också alldeles nödvändigt att norrländsk industriverksamhet får en verklig stimulans. Någon form av låt oss kalla det stimulansbidrag från statens sida borde i detta hänseende vara möjlig. Överväganden rörande möjligheterna till viss skattelättnad under begränsad tid vore befogade — sådana lättnader är säkerligen möjliga — det skulle då gälla nystartade företag. Lärens företagareföreningar gör säkerligen ett gott arbete, men tyvärr är deras rörelsefrihet alltför kringgärdad och resurserna rent ekonomiskt ytterst begränsade. Större medelsanvisning och vidgade möjligheter till radikalt handlande är här av nöden. Mot bakgrunden av den situation som råder och den utveckling som sker med skrämmande hastighet är det angeläget — jag vill understryka detta — att åtgärder snart genomföres utan inväntande av pågående lokaliseringsutredning.

Jag har, herr talman, främst uppehållit mig vid det norrländska näringslivets industrisida. Det finns emellertid mycket annat som jag skulle vilja beröra, och det är speciellt en sak som jag vill ägna några ord åt. Det norrländska jordbrukets struktur är i stor utsträckning präglad av de små brukningsdelarna.

Jag tror att det vore olyckligt om man lät de i och för sig måhända riktiga rationaliseringstankegångarna slå igenom fullt ut i Norrland. Enligt min mening måste vi alltså tänka oss ett norrländskt småbruk som också får det stöd som faktiskt är berättigat. Befolkningsutvecklingen är intimt beroende av de åtgärder samhället i detta hänseende vidtar.

Om inte vår statsledning söker lösa norrlandsproblemet av den här arten mycket snabbt, kommer så småningom — och troligen ganska snabbt — utvecklingen att tvinga fram åtgärder. Enskilda människor och enskilda kommuner får under tiden bära en allt tyngre börda som rättsvisligen borde ha lyfts av det gemensamma folkhushållet. Så är det i viss utsträckning redan i dag.

Herr talman! Jag har vid denna debatt i den svenska riksdagens första kammare velat vädja: Låt oss göra vårt allra bästa för att bevara och utveckla en provins i vårt land som för oss alla betyder så mycket!

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! I statsverkspropositionens finansplan meddelar finansministern bl. a. att de privata investeringarna för år 1962 kan beräknas komma att stanna vid ungefär samma volym som för fjolåret. I fråga om investeringarna inom den egentliga industrien kan man däremot förutse en viss minskning, eftersom det beräknas att endast samma belopp skall uppnås, medan priserna som vanligt kommer att stiga. Vad man däremot saknar i finansplanen är något slags analys av förhållandet, som skulle kunna möjliggöra en bedömning av hur denna stagnation kan tänkas inverka på den ekonomiska utvecklingen — med andra ord: om stillaståendet kan accepteras eller om några åtgärder i stimulerande riktning skulle vara erforderliga. Visserligen visar sig följderna av uteblivna investeringar inte genast i en sjunkande produktivitetskurva, men å andra sidan har heller inte stimulerande åtgärder alltid omedelbar effekt, i varje fall

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
inte åtgärder av den art som jag närmast skulle vilja förordas.

Finansministern begränsar sig emellertid till att konstatera att de negativa effekter, som skulle kunna uppstå i form av arbetslöshet till följd av att de privata investeringarna minskas, kommer att undanröjas genom en betydande ökning av de offentliga. Han berör alltså över huvud taget inte den viktiga frågan om hur begränsningen av investeringarna inom näringslivet kan inverka på produktivitetens utveckling.

Detta är en brist som jag finner beklaglig, i synnerhet därför att vi befinner oss i en situation, där många tecken tyder på att vi måste spänna våra krafter och kanske också underkasta oss uppoffringar för att kunna hävda oss i en alltmera hårdnande internationell konkurrens.

Det har sagts förut, men det tål att upprepas, att vårt kostnadsläge är högt. Det beror främst på vårt höga löneläge, och skall vi kunna behålla det, så måste vi fortlöpande och starkt rationalisera produktionen. Därför måste man med oro betrakta ett avtagande av investeringslusten inom näringslivet och överväga åtgärder som åtminstone på sikt kan verka i stimulerande riktning. Jag tänker då främst på en kraftig uppmuntran av det enskilda sparandet. Det skulle bidra till att skapa det samhällsekonomiska utrymmet för ökad investering inom produktionen. Herr Lundström var inne på detta i går och jag vill gärna instämma i vad han då anförde.

Ett enskilt sparande har emellertid också andra fördelar. I det moderna, starkt tekniska samhället sker ständigt ett väldigt skapande av nya värden. Samtidigt sker också ett urholkande av gamla värden, åtminstone relativt sett. Det blir mer och mer så, att naturtillgångarna som sådana avtar i värde, medan anordningarna för deras utnyttjande i form av maskiner, byggnader, kunnighet och annat blir allt väsentligare. Den dynamik och rörlighet som numera också är typisk för näringslivet förstärker ytterligare dessa förhållanden. Man skulle kanske något förenklat kunna säga, att

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

de värden som samhället nu rymmer och i framtiden kan förväntas rymma i stort sett är skapade och undan för undan kommer att vara skapade under en ganska begränsad tidrymd bakåt.

Det är därför inte så mycket syssländet med nu befintliga förmögenhetsförhållanden, som påverkar förmögenhetsfördelningen i samhället, utan snarare frågan om vart det ständiga nyskapandet kanaliseras. Det är ingalunda nödvändigt, och enligt min mening inte heller fördelaktigt eller ens önskvärt, att dessa nyskapade värden i så dominerande grad som nu är fallet läggs hos det allmänna. De borde i stället i långt större utsträckning komma i händerna på enskilda människor. Det borde vara naturligt för var och en att avstå en del av den löpande inkomsten för att skaffa sig en egen och bestående andel i landets tillgångar, det må sedan vara i form av ett eget hem, i form av aktier i något företag eller i form av andra värden. I varje fall borde samhället mer än nu uppmuntra och underlätta ett sparande som syftar till att i större utsträckning ge den enskilde ett direkt delägarskap och delägaransvar i näringslivet.

Ett sådant ökat delägarande kräver emellertid en ökad tillgång på delägarbevis, d. v. s. i första hand aktier, och här lägger bl. a. skattepolitiken hinder i vägen. Genom dubbelbeskattningen av aktiebolags vinster blir det för bolagen fördelaktigare att skaffa kapital till utvidgningar och rationaliseringar i form av lån än genom den i och för sig ofta naturligare och riktigare vägen att öka aktiekapitalet. För småspararen är därför nu banksättning eller obligationsköp den placeringsmöjlighet som i första hand står till buds. Härigenom blir det också han som får bära hela den kostnad som den ständigt pågående inflationen innebär, och ett mera långsiktigt sparande kan för honom knappast te sig lockande. Skulle han i stället i större utsträckning kunna erbjudas att placera sparmedel direkt i företag, skulle han visserligen få dela de risker och bekymmer som all företagsamhet innebär, men han skulle i gengäld kunna få

del av de vinster och det värdeskapande som en framgångsrik produktion och gynnsamma förhållanden kan skänka. Han skulle väl också få ett ökat intresse för ekonomiska sammanhang och för funktionen av den produktionsapparat som han är verksam i. Ur allmän demokratisk synpunkt måste det vara synnerligen angeläget att åstadkomma detta.

Det går mycket väl att få till stånd ett ökat allmänt ägande. Vi har ett exempel härpå i jordbrukets ekonomiska förändringsrörelse. Där har jordbrukare med i genomsnitt visst inte större inkomster eller bättre möjligheter än exempelvis den normale industriarbetaren byggt upp väldiga tillgångar genom ett personligt sparande. Ingen som känner till förhållandena torde heller vilja förneka, att detta utöver de rent ekonomiska värdena har skapat betydande tillgångar i form av ökad solidaritet och ökat intresse för ekonomiska problem.

Alternativet till ett ökat allmänt personligt ägande är ett ökat statligt ägande, och det måste då åstadkommas genom tvångssparande medelst beskattning eller på annat sätt. Förkärleken för detta alternativ kan klart spåras i finansplanens tankegångar och statsverkspropositionens siffror. Det kan kanske vara belysande att observera, att under de senaste femton åren har de allmänna investeringarnas andel i de totala investeringarna här i landet ökat med nära 50 procent. Enligt min uppfattning är detta alternativ klart sämre. Det vore högeligen önskvärt att vid sidan av den politiska demokratien försöka skapa en ekonomisk självägande demokrati uppbyggd på ett direkt personligt delägarande i samhällets väldiga förmögenhetsbildning.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Det är svårt att säga vilket eftermäle årets remissdebatt kommer att få. Det har sagts i denna kammare, att under remissdebatten är det regeringen som är svarande och oppositionen som är kändare. Själv har jag en

stark känsla av att oppositionens kritik icke förmått att på någon punkt rubba de mycket starka positioner, som regeringens statsverksproposition vilar på.

Jag skall också medge att uppgiften för oppositionen inte varit lätt. Den statsverksproposition vi behandlar inger respekt. Den utgör en redovisning av den förda ekonomiska politiken, vilken varit mycket framgångsrik. Den registrerar ett budgetläge som vi knappast tidigare haft, en fortsatt produktionsstegring med en omfattande investeringsverksamhet, en prisstabilitet som varit anmärkningsvärt stor, en stigande konsumtionsstandard, samt en kraftfull ökning av exporten med en förstärkning av valutareserven, som är av stor betydelse vid eventuella framtida påfrestningar. Därtill kommer ett sparande, som varit det högsta som hittills registrerats.

Den förda finans- och kreditpolitiken har utan tvekan kännetecknats av stor smidighet, vilket bidragit till den snabba utbyggnadstakten men också till stabiliteten i samhällsekonomin. Det är inte så egendomligt om oppositionen har svårt att finna angreppspunkter och kanske helst velat söka sig ut på andra områden för att finna fotfäste för sina kritiska kommentarer. Jag skall inte här ta upp någon diskussion om vad som förevarit. Kvar står emellertid det faktum, att det beslut om omsättningsskattens införande som trots oppositionens motstånd fattades hösten 1959, varit av utomordentligt stor betydelse för denna gynnsamma utveckling.

Vad som emellertid icke ger mindre anledning till tillfredsställelse är statsverkspropositionens riktlinjer för framtiden. Vi står inför en reformbudget av en omfattning och inriktning som kanske aldrig tidigare. På de flesta områden noterar vi förslag och reformer av grundläggande betydelse för såväl den enskilde som samhället i dess helhet. Det är nästan frestande att från huvudtitel till huvudtitel ta fram de ting vi utan tvekan måste registrera som grundläggande och betydelsefulla för utvecklingen av vårt samhälle. De vidgade resurserna har gjort det möjligt att på många

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

viktiga områden ta krafttag för att snabba komma till rätta med brister och eftersläpningar. I många avseenden kommer därför denna session — det är min övertygelse — att kunna gå till historien som en reformernas och framstegens riksdag.

För de enskilda människorna kommer dessa reformer vi nu går att besluta om att betyda mycket. Till dem hör naturligtvis den kraftiga höjningen av folkpensionerna, förbättringen av invalidpensioneringen, de ökade resurser som ställs till förfogande för att ge utbildning och stöd åt de handikappade, förbättringarna inom socialförsäkringarna vid sjukdom och barnsård, de ökade anslagen för hälso- och sjukvården med första steget taget mot en mera allmän hälsokontroll samt självfallet också ökningen av bostadsbyggandet. Därtill kommer ökade våganslag, upprustningen av arbetsförmedlingen och yrkesutbildningens fortsatta utbyggnad samt — till slut men icke minst viktigt — det väntade ökade stödet till kommunerna. Allt detta har grundläggande betydelse för sysselsättningen och för den enskildes möjligheter till en personlig valfrihet i ett samhälle, som nu karakteriseras av snabba strukturella förändringar. Och ändå kanske en av denna vårriksdags allra största frågor är den väntade propositionen om den slutliga reformeringen av skolan. Låt mig också med glädje notera den från 50 till 130 miljoner kronor vidgade hjälpen till internationellt bistånd. Med stort intresse motser vi den väntade propositionen i denna mycket viktiga fråga.

På område efter område skall man finna att det stora utbyggnads- och uppbyggnadsarbete som ägde rum under 1950-talet inom utbildningen, forskningen, sjuk- och hälsovården, vägväsendet och kommunikationerna — för att ta några exempel — nu mognar fram i färdiga reformer. Därmed inte sagt att vi skulle stå inför något fullbordande av reformpolitiken. I ett expanderande samhälle kommer behoven och förväntningarna tvärtom att öka. På flera områden blir de av växande och betydande om-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

fattning. Låt mig endast nämna den åldersfördelning vi har att räkna med under 1960-talet, den stora ökningen av åldringar och samtidigt de stora ungdomskullar som nu träder in i produktion och samhällsliv med helt naturligt stora krav på bostäder och mycket annat.

Man skall emellertid finna att, trots att det alltjämt finns köer och brister i samhället, nu och ännu mera i framtiden sker en snabb utveckling av våra resurser. Inför den ovisshet som i viss mån präglar bedömningen av den kommande konjunkturutvecklingen planeras en ökning av de offentliga investeringarna. Efter de osedvanligt höga årliga investeringarna inom industrien räknar man med en något lugnare utbyggnadstakt. Det måste därför ur alla synpunkter, icke minst ur sysselsättningssynpunkt, vara riktigt och betydelsefullt att staten såväl som kommunerna söker genomföra utbyggnadsplaner, som under senare år hållits tillbaka på grund av bristen på arbetskraft. Härigenom ges också möjligheter att inom den offentliga sektorns ram ta itu med uppgifter som tidigare fått stå tillbaka.

Detta ger oss, herr talman, återigen en erinran om det viktiga samband som i vårt samhälle föreligger mellan den enskildes standard och samhällets vidgade uppgifter då det gäller att lösa dessa. Naturligtvis kan denna fråga aldrig vara helt avhängig av konjunkturbedömningarna, men inom ett samhälle med full sysselsättning och stark ekonomisk expansion måste alltid avvägningen ta hänsyn till den faktiska ekonomiska situation vi befinner oss i. Vi finner emellertid lätt hur den enskildes krav på standard och bättre levnadsbetingelser alltmer blir en fråga om samhällets möjligheter till insatser på skiftande områden. Naturligtvis är förutsättningarna för att kunna avhjälpa bristerna intimt sammankopplade med stegringstakten inom produktionen. Även på detta område finns det anledning att förmoda att de stora och betydelsefulla investeringar som ägt rum under 1950-talet nu skall mogna fram i form av en

effektivare produktionsapparat med en ökad produktion som följd.

En känd nationalekonom noterade på LO-kongressen i fjol sommar, att det mest påfallande är att det sker en koncentration av den industriella utvecklingen till vad som kallas basindustrier. Han gjorde vidare det viktiga påpekan- det, att man har anledning förvänta att produktionen inom betydelsefulla områden kommer att kunna fördubblas inom loppet av 5 à 12 år, fördubblings- takten självfallet växlande från det ena området till det andra.

Ingen skall dölja att vårt beroende av utlandsmarknaderna i framtiden är av utomordentligt stor betydelse. Naturligtvis knyter vi förhoppningar till att de kommande förhandlingarna med EEC skall leda till ett för oss tillfredsställande resultat, men oavsett detta kanske det finns anledning att påpeka, att vi sann- nerligen inte befinner oss i något under- läge. Våra positioner i handelspoli- tiskt avseende är icke svaga.

Herr talman! Låt mig söka göra en summering. Vårt land befinner sig mitt uppe i en stor industriell och strukturell omdaningsprocess. Det är då tillfreds- ställande att veta, att vi inom den offentliga sektorn kan möta denna nya ut- veckling med färdiga planer på reformer och insatser, som tar sikte på de viktiga utbildningsfrågorna för att till- mötesgå samhällets och näringslivets ständigt ökade krav på utbildad arbets- kraft; vidare att forskningens krav och betydelse får allt större utrymme i stats- verkspropositionen, att hälso- och sjuk- vårdsfrågorna ges större prioritet under 1960-talet, att vägar och kommunikatio- ner byggs ut, att arbetsmarknadens or- gan ges större resurser för att främja näringslivets omställning i produktivi- tetshöjande riktning, att bostadsbyggan- det ökar och att nu planer också före- ligger utarbetade för en mera tidsenlig anpassning av kommunindelningen till denna utveckling.

Naturligtvis kommer icke påfrestning- ar att saknas. Såväl den befolkningsmäs- siga som den näringspolitiska kartan förändras i snabb takt i vårt land. Helt

naturligt kommer denna process att beröra våra kommuner såväl som de enskilda människorna. På litet längre sikt kommer ur denna omdaning nya samhällen att växa upp, nya industrier att skapas och nya utkomstmöjligheter att bjudas. Någon pessimism finns det icke anledning till. Sannolikt kommer våra resurser och tillgångar att bättre kunna tillvaratas och utnyttjas och därmed också förutsättningarna för en fortsatt tillväxt av produktionen att öka. Viktigt är emellertid att människornas trygghet garanteras under denna omdaningsprocess och att standard och service så långt som möjligt blir likartad, oavsett var orterna är placerade i detta land.

Årets statsverksproposition präglas i många avseenden av denna tillförsikt för framtiden. Den framstegspolitik som kännetecknar utvecklingen i vårt land finns det sannerligen ingen anledning att förändra. Tvärtom måste den nu med kraft fullföljas på samhällslivets olika områden. Därigenom skapar vi garantier för att en i så många avseenden gynnsam och lyckosam utveckling inte brytes.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Årets statsverksproposition, som vi nu debatterat i två dagar, är ett grundligt bevis på det stora **nederlag**, som den extrema högerlinjen led i 1960 års val. Kravet på en social nedskrotning, som högern krävde, har fått ett gensvar, som för de berörda människorna är ytterst glädjande. I stället för den nedrustning som högern önskade har vi fått en social upprustning, som bl. a. ger de handikappade bättre livsbetingelser. Ledaren för attacken mot välfärdssamhället har också dragit de politiska konsekvenserna av läget och gått till en betydligt tryggare anställning hos Arbetsgivareföreningen på Blasielholmen och meddrabanten har kommit att inta en lugnare politisk position i jordbruksutskottet, alltmedan det stora flertalet av landets befolkning gläder sig åt den gynnsamma ekonomiska utveckling-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

en, som ger oss en stark tro på framtiden och på våra möjligheter att bereda trygghet och välstånd för allt flera invånare i vårt land.

De förslag, som framlagts eller aviserats i statsverkspropositionen, avser bl. a. att ge ökat stöd och hjälp åt dem, som drabbats av sjukdomar och andra olyckor. Detta är i full överensstämmelse med den moderna syn som utvecklas i vårt land, nämligen att de människor, som lider av handikapp, inte skall sättas i strykclass utan få del av de förmåner som en ökad produktivitet kan ge.

Som talesman för de handikappade är det ett nöje för mig att rikta några tack-samhetens ord till socialministern och till inrikesministern. Jag gör det till socialministern därför att han förebådar en stor proposition om lättnader för de invalidiserade i den nya lagstiftning om förtidspensionering, som kommer att bli resultatet av den Strandska kommitténs arbete, vidare för en upprustning av arbetsmarknadspolitiken, innefattande bl. a. förslag om utbyggnad av de skyddade verkstäderna och för en välvillig inställning till De vanföras riksförbunds framställning om höjt bidrag till tekniska hjälpmedel åt handikappade husmödrar, för att bereda dem lättnader i deras många gånger besvärliga arbete.

Inrikesministern vill jag ge ett erkännande för att han nu står i begrepp att förverkliga De vanföras riksförbunds gamla krav på fria ortopediska hjälpmedel. De 75 procent av kostnaderna, som staten för närvarande betalar, är inte tillräckliga. Inom De vanföras riksförbund har vi gång på gång fått erfara, hur svårt det varit för många handikappade att klara den egna avgiften. För föräldrar med handikappade barn har kostnaderna inneburit en ekonomisk belastning förutom den psykologiska de haft för barnen. Jag vågar försäkra, att landets handikappade medborgare med glädje kommer att ta emot den bebådade propositionen i ämnet.

Men jag vill inte enbart nöja mig med att rosa de båda statsråd, som har det direkta ansvaret för socialpolitiken och för sjukvården i vårt land. Det finns

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

också anledning att räckta en liten blyg Inva-ros, de vanföras egen blomma, till finansminister Gunnar Sträng. Utan hans skickliga och framgångsrika budgetpolitik skulle vi i dag inte haft möjlighet att ge de handtag till de handikappade människorna, som nu föreslås. För dessa människor är inte en skattesänkning den högsta önskan. För dem är det betydelsefullare att man har en framstegsvänlig regering och riksdag, som är beredda att fullborda reformverket och ge dem den plats i solen som de har rätt att erhålla i vårt samhälle. Då fordras emellertid de ekonomiska förutsättningar, som finansministern med sin politik har skapat.

Om jag är nöjd med de förslag jag nu berört, innebär detta inte att alla svårigheter på dessa områden skulle vara lösta. När man tränger dessa problem in på livet, får man tvärtom klart för sig, att vi fortfarande bara befinner oss i början av omdaningsarbetet på vissa områden. Vi behöver exempelvis betydligt fler skyddade verkstäder i vårt land för de människor, som på grund av invaliditet eller annan orsak måste omskolas och byta yrke. Vi har f. n. 3 000 platser, men behovet utgör 15 000. På denna punkt finns således onekligen mycket att göra.

Det viktigaste för de handikappade människorna är att de får möjlighet till arbete och sysselsättning. Då arbetsmarknadsstyrelsen nu får ökade resurser, har man anledning att hoppas att arbetsvårdsexpeditionerna skall kunna arbeta snabbare och effektivare än som f. n. sker och ge de handikappade den arbetsförmedlingservice, som de så väl behöver. Några bortglömda fall får i fortsättningen inte tolereras. Det räcker nämligen inte med att man utbildar människor. Man måste också omplacera dem och ge dem arbete och sysselsättning. Kan detta inte ske, har man ju inte vunnit någonting med omskolningen. Då har de investeringar, som samhället gjort på detta område, inte gett den avkastning man önskar. Den eftersläpning som råder på sina håll drabbar givetvis i första hand de handikappade men

också samhället, enär många, som borde ha kunnat beredas arbete, nödgas söka invalidpension eller socialhjälp.

De omskolningskurser och beredskapsarbeten, som nu anordnas för att ge utbildning och sysselsättning åt vissa kategorier, bör planeras på ett grundligare sätt än som nu i en del fall sker. Omskolningskurser, som jag har haft tillfälle att följa, har haft vissa drag av improvisation. Genom att omskolningsverksamheten numera är en permanent anordning, bör det finnas möjlighet att långtidsplanera verksamheten och ge den större stabilitet.

Tolkningen av bestämmelserna kan vålla vissa besvärligheter. Vid en omskolningskurs för höggradigt vanföra hade exempelvis arbetsvårdens representant utlovat, att arbetsmarknadsorganet skulle betala kostnaderna för läkarundersökning av eleverna. När sedan räkningen presenterades, hölls inte det löftet med påföljd att den organisation, som var medarrangör, fick stå för kostnaderna för undersökningen. Detta är ett orimligt förfarande. Klarare direktiv bör lämnas av arbetsmarknadsstyrelsen. Bestämmelserna skall inte vara sådana att de kan misstolkas av vederbörande tjänstemän.

Detta gäller också bidragen till invalidfordonen. Under de senaste åren har t. ex. bidragsverksamheten när det gäller invalidbilar successivt överflyttats från pensionsstyrelsen, numera riks försäkringsverket, till arbetsmarknadsstyrelsen. Denna har å sin sida delegerat beslutanderätten till länsarbetsnämnderna, vilket medfört en ökad restriktivitet i denna bidragsgivning. Enligt statsmakternas beslut skall bidragen utgå med högst 5 000 kronor, och detta belopp har också från pensionsstyrelsens resp. riks försäkringsverkets sida lämnats under senare år. Länsarbetsnämnderna har emellertid lämnat väsentligt lägre belopp, vilket har medfört ökade svårigheter för den rörelsehandikappade att lösa sin förflytningsfråga och därmed också sina arbetsproblem. Storleken av dessa belopp får inte vara beroende av

vilken myndighet som skall fördela bidragen.

I ett annat avseende har emellertid riksförsäkringsverket tilldragit sig en mindre smickrande uppmärksamhet i fråga om byråkati. I och med att verket övertagit tillsynsverksamheten över de allmänna sjukkassorna har man också bestämt att alla tjänster över lönegrad 21 skall tillsättas av verket, precis som om det i sjukkassornas styrelser inte skulle finnas personer som skulle vara kapabla att sköta en sådan syssla lika bra som herrarna i verket. Och ännu värre tycker jag att de byråkratiska tendenserna är, då man föreskriver att ansökningshandlingarna när det gäller dessa tjänster skall av länskassorna dupliceras och i 25 exemplar översändas till försäkringsverket. Det är ju inte nödvändigt att ett nystartat statligt ämbetsverk skall överträffa de privata storföretagen i fråga om pappersexercis!

När riksdagen om några månader skall gå att fatta beslut om nya regler för förtidspensionering och samordning av sjukförsäkringen och pensionen, är det en fråga som tränger på med stor kraft, nämligen rehabiliteringen. Denna är nu ganska försummad i vårt land, och en kraftig uppbyggnad av rehabiliteringsmöjligheterna måste ske. Tyvärr måste jag säga att skråanda och andra negativa faktorer lagt hinder i vägen för denna verksamhet. Vi har i vårt land rehabiliteringskliniker, som stått tomma i över ett år bl. a. på grund av blockad av Sveriges läkarförbund. I andra fall har det förelegat dispensansökningar, som inte varit klara, och andra liknande ting har gjort att rehabiliteringsverksamheten över huvud taget ligger illa till i Sverige. Det är alldeles för stora investeringar som samhället här har gjort för att denna verksamhet skall hindras av dessa ting.

I detta sammanhang vill jag också uttrycka en viss förvåning över att den rehabiliteringsberedning, som nyligen tillsatts av socialministern, inte fått någon företrädare för de handikappades organisationer. Det är ett misstag som

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.) jag hoppas skall kunna rättas till. Nog bör de, som rehabiliteringen skall gälla, ha rätt att komma med i utredningen och få göra sin röst hörd där.

Vid förra årets riksdag beslöts att en ändring skulle genomföras i folkskolestadgan, varigenom vanföra elever blev garanterade en grundskoleutbildning. Det är därför nödvändigt att man vid utbyggande av den nya skolan tar hänsyn till de handikappade. Vid Norrbac-kainstitutet i Stookholm har från och med i år inrättats ett högstadium, men redan vid starten var detta underdimensionerat, varför en del elever fick avvisas. Det är angeläget att man tar tillräcklig hänsyn till de handikappade eleverna och bereder dem möjlighet att delta i undervisningen, gärna i provisoriska lokaler i avvaktan på en mera permanent lösning av lokalfrågan.

I detta sammanhang vill jag understryka att man måste ägna uppmärksamhet åt inriktningen av de rörelsehindrades studier. För närvarande är dessa mest inriktade på praktiska yrken. Men det har visat sig att ett mycket stort antal handikappade ungdomar med studiebegåvning på ett bättre sätt skulle kunna hävda sig på arbetsmarknaden, om de erhöle en högre utbildning. Det är därför nödvändigt att man skapar bättre möjligheter för de handikappade att studera vid universitet och högskolor. De praktiska betingelserna härför bör snarast skapas.

Det finns många andra frågor på de handikappades önskelista, bland annat invalidlägenheterna. I detta fall bör kommunerna träda till och fullfölja de linjer som statsmakterna har beträtt när de gett bidrag till dessa lägenheter. I detta sammanhang vill jag också understryka vikten av att man ordnar parkeringsutrymmen för de handikappades fordon, så att man inte upprepar de misstag som gjorts, nämligen att man byggt lägenheter men inte gett möjlighet för invaliderna att ta sig till dem, då det saknats parkeringsutrymmen för deras fordon.

För de yngre vanföra, som måste vis-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tas på vårdhem, är det önskvärt att det skapas hem med sysselsättningsmöjligheter samt förutsättningar för kontakter med jämnåriga och omvärlden. Och för dem som vårdas i hemmen är det nödvändigt att vi får fram bidragsformer, som ger skälig ersättning åt dem, som i hemmen lämnar vården och som härigenom avlastar samhället en vårduppgift. Familjer med handikappade barn måste få ett bättre stöd än för närvarande. De betungas nu ekonomiskt och personligt av vårduppgiften. Beslut i många av dessa frågor dröjer i avvaktan på pågående utredningar. Socialpolitiska kommittén, rehabiliteringsberedningen, barnanstaltsutredningen och 1953 års trafikutredning utreder olika delar av hjälpbehovet för de handikappade. Det är angeläget att detta utredningsarbete sker så skyndsamt som möjligt så att hjälpen kan ges utan alltför stort dröjsmål.

Herr talman! Jag har i mitt anförande velat understryka den glädje, som de handikappade känner för de betydelsefulla förslag, som regeringen lagt fram till årets riksdag och som jag hoppas kommer att få stöd av en stor riksdagsmajoritet. Förslagen visar i handling, att samhället är berett att ge de handikappade ökade möjligheter och ge dem en större andel av den välfärdssol som lyser över det svenska folkhemmet. Men jag har också genom att ta upp praktiska ting velat påvisa, hur angeläget det är att inte nitiska och byråkratiska uttolkare av regeringens intentioner och riksdagens beslut skall vålla besvärligheter när det gäller tillämpningen av en förbättrad lagstiftning och en ökad medelsanvisning.

Det är i förhoppning om en generös tolkning och tillämpning av de förslag, som nu ligger på riksdagens bord, och en välvillig utskottsbehandling som jag instämmer i yrkandet om remiss av statsverkspropositionen.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Jag avser att i mitt anförande i denna remissdebatt huvudsakli-

gen uppehålla mig vid två problem men ett par mycket brännande sådana och på vars lösande hela vår samhällslivskraft beror. Jag syftar på ungdomsfrågan och frågan om hemmet och familjen. Arligen lägger vi ned stora summor på ungdomen, inte minst när det gäller omhändertagandet och vården av missanpassad ungdom. Man kan inte fritagga sig från den tanken, att om vi alla både i hem och familj kunde hjälpas åt att redan från början leda ungdomen in på rätta vägar, ge den mål och riktning för ett liv och uppfostra den i en sund och god anda, skulle säkerligen dessa kostnader i väsentlig grad kunna nedbringas.

Meningarna går emellertid så ofta isär när det gäller ungdomsproblemet. Man säger att ungdomen inte är värre nu än förr, ungdomsfylleri har alltid funnits och därför behöver man inte oroas för detta. En annan uppfattning är att läget är sådant, att det inte lönar sig att försöka hejda utvecklingen; ungdomen måste få rasa ut. Jag tror nu att detta tal är både en vit- och en svartmålning av det hela och att sanningen som vanligt ligger någonstans mittemellan.

För min del anser jag ingalunda att läget på något sätt är hopplöst, men fördenskull skall man inte bortse från vad som är allvarligt. Den allmänna nedbusningen har på ett ödesdigert sätt gripit omkring sig, och ungdomsfylleriet ökar oroväckande. Våra lärare i de högre klasserna, inte bara i tätorter utan också på rena landsbygden, står inför mycket svårlösta problem. Disciplinfrågan blir där allt mer och mer problematisk. Den hyggliga ungdomen får ofta sitta emellan, och inte så sällan klagar föräldrar på förhållanden, som ibland tenderar till rena pennisismen. Ja, detta är allvarligt.

Vad skall man då göra? Inte räcker det med att bygga ungdomsgårdar och ordna fritidsverksamhet. Unga människor måste också få en ledning att komma fram till en livssyn, som inte bara räknar med materiella värden utan också med andliga. De måste hjälpas fram till att se sin uppgift som människa och

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

meningen med livet. Den medverkan som vår kyrka kan ge oss i dessa frågor är av omistligt värde, en medverkan som vi inte har råd att undvara. Lönar det sig att satsa på kyrkan, kanske någon undrar. Har inte de senaste årens inomkyrkliga strider kommit mången att tveka om detta? Jag är övertygad om att dessa stridigheter på ett oriktigt sätt kommit att undanskymma det målmedvetna och trogna arbete, som lokalt utförts och utföres i kyrkan till ungdomens och hemmens bästa.

Vi har också något som heter fysisk fostran. Låt oss för all del inte underskatta gymnastiken och idrottsrörelsens fostrande betydelse. Jag hade förmånen att få deltaga i den utlandsresa, som första lagutskottet företog i höstas bl. a. till London, där jag av en föreståndare på en ungdomsanstalt, vars interner bestod av några hundra korttidsstraffade pojkar i 16-årsåldern, just fick höra vilken förunderlig inverkan gymnastik och idrott hade på vilsekommen ungdom. Gymnastik och idrott dominerade nästan på deras schema, men så hade man också som målsättning att fysiskt stärka ungdomarna, så att den dag frihetens timme slog ingen skulle vara en förslöad och hållningslös pojke utan en vältränad och utställig individ som kunde klara sig i vilket arbetslag som helst.

Nu skall man naturligtvis inte jämföra interner på en ungdomsanstalt i London med ostraffade skolpojkar här hemma, och det tänker jag inte heller göra, men jag kan inte komma ifrån att många pojkar i t. ex. 8:e klass, som anگریپits av vad man kallar skolleda och för vilka en lektion i somliga ämnen blir något av en plåga, skulle trivas på ett helt annat sätt om man kunde lägga in mera gymnastik och idrott på deras schema.

Nu saknar vi naturligtvis ledare för dylikt, men jag är övertygad om att bland de många exemplariska och sköt samma idrottsmän, som svensk idrott inrymmer, skulle många bli utomordentliga ledare för just sådana ungdomar. Jag tror över huvud taget att utbildning av ungdomsledare är något som ekonomiskt lönar sig, och därför måste vi vara gene-

rösare med anslag härtill. Jag vågar utslunga det påståendet, att ju fler ungdomsledare vi kan skapa fram, desto mindre antal fångvaktare skulle vi behöva, och ju fler idrottshallar och gymnastiksalor vi kan skaffa, desto färre ungdomsanstalter skulle vi behöva.

Ungdomsproblemet är också i mångt och mycket ett föräldraproblem. Många föräldrar vet inte hur de skall bemästra den fostrande uppgiften, och lärarna blir ofta utan det stöd, som de skulle behöva från föräldrahåll. Barnen uppfostras »fritt», d. v. s. inga normer och regler ställs upp. Föräldrarnas svårigheter att lösa den fostrande gärningen går ofta tillbaka på svårigheterna att lösa hemmets problematik. Det disharmoniska och trasiga hemmet har mycket små möjligheter att komma till rätta med uppfostrans problem, som kräver enhet, fasthet och konsekvens. Antalet skilsmässor har under senaste åren ökat i betänklighetsgrad. Det finns faktiskt församlingar, som har inrapporterat fler skilsmässor än antalet ingångna äktenskap. Här måste positiva åtgärder sättas in. Blivande makar och unga hem måste engageras. Här är en alla goda krafter medverkan nödvändig, men ingen organisation eller riktning får här anse sig besitta monopol.

Jag tror att de många församlingar, som tagit initiativ till anordnandet av s. k. äktenskapsskolor, där hemlivets problem belyses ut ifrån olika förutsättningar, har anvisat en väg som är värd att följa, och jag såg häromdagen att i en av våra storstäder nyligen gjorts en aktion för hemmen, där unga familjer inbjudits till gudstjänst och efterföljande rådplägning, helt säkert också något som i högsta grad är efterföljansvärt.

Men skall kyrkan kunna utföra denna uppgift i vårt samhällsliv, krävs rimliga yttre arbetsbetingelser. Är församlingarna för stora, omöjliggöres den personliga kontakt som är en grundförutsättning. I och med att den stora pastoratsindelning, som under flera år diskuterats, nu förverkligats, har en kyrkogeografisk omgestaltning av stora mått ägt rum. För egen del representerar jag en av de

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

mindre församlingar, där lösandet av seklers band och gemenskap icke skett utan smärta. Men vi vill lojalt gå in under de nya arbetsvillkoren och förvänta att de offer de små församlingarna har bringat inte skall ha varit förgäves. Men man måste också komma ihåg, att när en församling växer får den nya organisationen inte vara låst. Vi har i den landsända jag kommer ifrån en befolkningsomflyttning redan i gång, och just i min hemort förväntar man en mycket stark befolkningsökning. Statsmakterna bör snabbt och generöst behandla frågor, som sådana omflyttningar kan föranleda, så att inte mammutförsamlingar uppstår, där man saknar möjlighet att hålla kontakt med ungdom och hem. Det är inte alls frågan om stärkandet av några kyrkliga positioner, inte heller hävdandet av kyrkans inflytande. Det gäller om den svenska kyrkan skall vara funktionsduglig och kunna utföra den tjänst, som vårt folk inte kan undvara.

Herr talman! Jag har med det sagda framfört några synpunkter på ett par allvarliga frågor. Här skulle vara mycket mer att säga. Jag tänker på brottslighetsorsakerna: den sedes- och moralupplösande propagandan, den dåliga litteraturen där den råa människotypen förhärligas, gangsterfilmen, pornografien m. m., men det får anstå. Låt mig bara till sist säga: Vi måste med gemensamma ansträngningar söka komma till rätta med de problem jag här dragit upp. Det gäller här våra största tillgångar, det gäller vår ungdom och våra hem.

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! I vanliga fall och långt innan jag kom in i riksdagen har jag av lättförklarliga skäl dagarna omkring 10 januari alltid först tagit del av femte huvudtiteln. I år var jag minst lika spänd på ett par avsnitt av åttonde huvudtiteln, som endels innebar en stor besvikelse, endels en stor glädje.

Efter alla diskussioner, som ägt rum om det femte husliga seminariet, var det nämligen en besvikelse att arbetsmark-

nadsstyrelsens prognossektion först hösten 1961 kunnat påbörja arbetet med lärarprognosen. Det lär för övrigt inte ha skett förrän i december månad.

Det vare mig fullständigt fjärran att försöka dra ecklesiastikministern ut på hal is eller på några våghalsigheter — det skulle jag väl för övrigt inte ha några större utsikter att lyckas med — men nog tycker man att den nuvarande situationen på det husliga lärarområdet med eller utan prognosmaterial är så uppenbar att det inte behöver råda någon tvekan om behovet av det femte seminariet och om att åtminstone provisoriska åtgärder bör vidtagas.

Provisoriska åtgärder på det här området är inte något alldeles okänt arrangemang. Vackstanäs lanthushållsskola var t. ex. under en period annexseminarium till Brogård, och det gick mycket bra. Vi har Rimforsa seminarium, som vi visserligen inte tycker är bra beläget men som har bra lokaler. Där skulle man säkerligen provisoriskt kunna fortsätta lärarinneutbildning, tills vi fick frågan definitivt löst.

Jag har just nu fått en del uppgifter från arbetsmarknadsstyrelsen om hur det ligger till i de sydligaste länen med tillgången på hushållsläraryrket. Tyvärr hade inte länsarbetsnämnden i Malmö någon statistik färdig i dag, som jag hade glädje av, men i Kronobergs län redovisades förra året 41 lediga platser för hushållsläraryrket. 31 av dem kunde tillsättas, av vilka 12 med examinerade läraryrket och 19 med utbildad personal. Kristianstads länsarbetsnämnd hade 42 lediga platser, av vilka 26 tillsattes. Bara 8 av lärarinnorna var utbildade, medan 18 inte var så. I Halland tillsattes 21 platser, av vilka 11 med examinerade läraryrket och 10 med oexaminerade.

Dessa siffror ger naturligtvis inte en fullständig bild av läget ens i dessa län. Det är inte säkert och knappast ens troligt att alla platser blivit anmälda till arbetsförmedlingen. I det praktiska livet går det nog vanligtvis till så, att man, om man inte får tag i någon examinerad lärarinna, gärna tar någon som

man känner på orten utan att vända sig till arbetsförmedlingen.

Jag har i mitt arbete som ansvarig för kurser för hemvårdarinnor en skolköks- eller lanthushållslärlarinna anställd vid varje kurs. Det utbildas 200—250 hemvårdarinnor om året i grupper om 12, så det är en rätt omfattande verksamhet. Det tillhör mina allra värsta mardrömmar, att någon av hushållslärlarinorna skulle bli sjuk, för jag vet att det är fullkomligt omöjligt att skaffa en vikarie.

På en av kurserna måste vår hushållslärlarinna ta ledigt från den kurs som skulle börja i mars månad i år eftersom hon väntade barn. Vi har vetat av det ett halvt år, annonserat ut befattningen och anlitat alla våra kontakter med seminarier och skolor, men det var fullkomligt omöjligt att skaffa en vikarie.

Vi kunde naturligtvis inte lova en vikarie guld — det kan man inte i statsförvaltningen — men vi kunde däremot lova henne gröna skogar i både verklig och överförd bemärkelse. Skolan är underbart belägen, och lärarinnan kunde ta med sig sin man — han kunde vara sjuk eller studerande — hon kunde ta med sig sina barn, hon kunde få en lägenhet på ett eller fyra rum. Arbetet är självständigt och mycket uppskattat av hushållslärlarinorna, då det är så tackamt att undervisa våra elever. Men alla försök var fullkomligt lönlösa. Vad hade vi att göra? Vi fick ge återbud till eleverna och flytta över dem till senare kurser. Det betyder att vi har 12 hemvårdarinnor mindre för all framtid, eftersom det blir en förskjutning av hela undervisningsprogrammet, och detta för en enda felande vikarie. Detta betyder i sin tur ca 360 nödställda ohjälpta hem om året.

Hemhjälpen är inte det enda vårdområde, till vilket vi behöver hushållslärlarinnor. Vi behöver dem för utbildning av sjukvårdsbiträden — i deras utbildning ingår hemvård och kostlära — vi behöver dem för utbildning av ålderdomshemsföreståndarinnor och annan åldringsvårdspersonal och inom den

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

omfattande hemsamaritverksamheten, där vi redan har tiotusentals kvinnor i arbete men förmodligen kommer att behöva ytterligare tiotusentals; därmed ingalunda sagt att alla behöver kurser. Vi har barnsköterskeutbildningen, ja, jag skulle här kunna räkna upp praktiskt taget varje värddyrke. Skolkökslärlarinorna behövs också som bekant alltmör inom livsmedelsindustrien och inom konsumentupplysningen.

Inte skall vi länge behöva finna oss i att ha alla hushållslärlarinnor utbildade. Accepterar man tesen att ekonomiskt välskötta hem är en förutsättning för ett välskött samhälle och vet man att enbart livsmedelskonsumtionen i vårt land har ett värde av 10 miljarder kronor per år, önskar man naturligtvis att ungdomarna skall få en gedigen undervisning i hemmets ekonomi, såväl i grundskolan som på yrkesskolestadiet. Vi vill inte som nu är fallet att dessa kunskaper skall meddelas av unga flickor, som håller på att söka in på seminarium eller av unga tjejer som genomgått en halvårig lanthushållsskolekurs eller av aldrig så duktiga husmödrar — de har ju inte fått den pedagogiska utbildningen och har inte haft möjlighet att följa med i forskningen.

Skolberedningen har på ett enligt min mening utomordentligt förnämligt sätt skisserat upp vad hemkunskap är. Om jag återger litet av vad skolberedningen har sagt, tror jag att jag kan ge damer och herrar ledamöter av kammaren ett begrepp om vad en hushållslärlarinna måste kunna. Det är inte bara fråga om att lära eleverna att laga mat och baka, såsom folk i allmänhet tror. Man skall också förmedla kännedom om kostens betydelse, om ekonomiskt tänkande och rationellt arbetssätt. Det skall läggas in samlevnadsfrågor i hemkunskapen, hur man skapar fest och tradition, personlig hygien, livsmedelshygien, riktiga arbetsställningar och tusen och en andra saker.

Jag såg liksom fru Hamrin-Thorell häromdagen i tidningen, att de politiska partiernas representanter i skolberedningen uppnått enighet med ecklesia-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

stikministern om att hemkunskapen skall ökas från föreslagna tre till fyra timmar, obligatorisk för alla pojkar och flickor. Detta kommer naturligtvis att kräva en stor hushållslärrarinnekår.

Uppriktigt sagt och sagt ännu en gång tror jag inte, att det behövs någon utredning för att vi skall få klarhet om hur läget är på den husliga lärarinneutbildnings område. Alla vi som har praktiska erfarenheter från detta område vet tillräckligt mycket om hur svårt läget är. Jag står själv i ständigt kontakt med kolleger som sysslar med huslig utbildning, kolleger i arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och lantbruksstyrelsen. Alla är eniga om att den nuvarande seminarieutbildningen inte alls räcker till för att fylla behovet. Jag tillåter mig därför ännu en gång fråga, om det inte vore möjligt att åtminstone söka få till stånd provisoriska åtgärder till dess att det nya femte seminariet är färdigt, vilket ju under alla förhållanden måste ta ett par år.

Ett verkligt glädjeämne i åttonde huvudtiteln var att Stockholms, Uppsala, Lunds, Göteborgs och Värsta hemsysterskolor av Kungl. Maj:t äntligen har föreslagits att bli jämställda med centrala yrkesskolor. I själva verket har de ju alltid fungerat som sådana. Det nu framlagda förslaget innebär, att de kommer att få ett högst utökat statsbidrag.

Den som haft tillfälle att följa hemsysterskolornas stora insatser och som vet att det är från dem som idén om den sociala hemhjälpen har utgått, har med stor oro sett hur deras ekonomiska bekymmer har ökat år från år. Jag vet, att det hade varit stor risk för att åtminstone ett par av dessa skolor hade måst upphöra, om de inte nu i elfte timmen hade fått det ökade statsbidrag, som de i så många år har ansökt om och kämpat för.

Uppsala hemsysterskola föreslås dessutom få bidrag till ett stort och välbehövligt bygge. Ytterligare en institution, som jag i högsta grad har mitt hjärta i, nämligen Frälsningsarméns yrkesskola,

är föreslagen att få hjälp till en ombyggnad.

Jag ser i dessa förslag, herr talman, ett bevis på uppskattning av varje skola för sig men också på en ökad förståelse för värdet av stiftelsers och organisationers insatser på utbildningens och socialvårdens område. Det är inte mer än femton år sedan som en framstående departementstjänsteman, en känd politiker, kom till mig och sade: »Fröken Nordström! Är det inte på tiden att vi lägger ned de privata hemsysterskolorna?» Nu börjar man inte bara förstå utan också erkänna, att vi inte kan klara oss utan de privata organisationernas hjälp. Detta gäller på många områden.

Inom parentes hoppas jag att få vara med om den dag, då statsbidrag kommer att utgå även till av enskilda organisationer bedrivna ålderdomshem och sjukhem, till ombyggnader och utbyggnader av dylika hem.

Låt mig, herr talman, medan jag talar om utbildning, efterlysa utredningen av terapeututbildningen, som ligger inom inrikesministerns landamären. För två år sedan motionerade fröken Elmén i andra kammaren och jag i denna i januari månad om en utredning av terapeututbildningen. Mot slutet av vårriksdagen tillsattes den s. k. Sönnnerlindska utredningen, och det utlovades att den snart skulle presentera sitt resultat. I november avsågs vår motion under motivering att en utredning redan var tillsatt — men det är en annan historia.

Slöjdföreningens skola i Göteborg och landstingets i Örebro utbildar ett 50-tal elever om året. Jönköpings läns landsting har också startat terapeututbildning. Det fattas dock alltså hundratals och åter hundratals terapeuter i detta land. Hur stor bristen är vet man inte. Det behövs terapeuter inom åldringsvården, och det skall snart byggas upp en organisation för rehabilitering av sjuka och handikappade, där terapeuter bland många andra har en stor uppgift att fylla.

I Stockholm har vi satt i gång en kompletteringskurs för sådana terapeuter,

som länge varit i arbete men som inte kunnat komma in vid utbildningsanstalterna på grund av att så många har trängts i dörrarna. I Stockholm ligger vi nu i startgroparna för att också sätta i gång en reguljär utbildning, bara vi får besked om hur terapeututbildningen skall se ut.

Det allra mest betänkliga är att vi år efter år håller på att ge ungdomarna en terapeututbildning, som inte motsvarar vad deras kommande yrke kräver. Deras handskicklighet och goda vilja lämnar inte något övrigt att önska, men det brister i deras medicinska kunskaper, och de får otillräcklig psykologisk undervisning. De är själva mest medvetna om detta.

Folkpartiet har i år väckt en motion i riksdagen om vårdyrkesutbildningen. Det blir säkert skäl att återkomma till den senare i vår.

Jag låg för femton år sedan på ett fint sjukhus i Stockholm med en icke kunnig, oengagerad och alldeles för fåtalig personal. Efter några år hamnade jag på det gamla ruffiga S:t Eriks sjukhus, då ruffiga måste jag tillägga, ty det har ju blivit fint utrustat sedan dess, och där hade jag det bara bra — så bra som man kan ha det, endast när man känner tryggheten av att vara i händerna på kunnig personal, som genomgående har tid och intresse för sina sysslor. Jag behöver väl inte säga vilket av dessa sjukhus jag skulle vilja komma tillbaka till, om jag i framtiden åter skulle bli i behov av sjukhusvård.

Denna lilla personliga upplevelse, som nu ligger rätt långt tillbaka i tiden, har blivit en tankeställare för mig och betytt mycket mer än alla mina tidigare och senare teoretiska spekulationer kring människovård.

Vi är mycket framstående när det gäller att planera och bygga fina sjukhus, fina ålderdomshem o. s. v. Vi planerar så fint för folk tandvården, skolväsendet och tusen andra goda ting. Men saknar vi människor som kan utföra det arbete som krävs i alla våra institutioner, så

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
blir det hela i långa stycken bara utanverk.

När herr Göran Karlsson berörde omskolningsproblemen, kom jag att tänka på att jag i dessa sammanhang borde efterlysa utbildning av de människor som skall leda omskolningsverksamheten. För att vara lärare och handledare vid en omskolningskurs räcker det inte med att man är en skicklig hantverkare och har ett gott hjärta; man kommer långt med det men inte hela vägen. Handledaren måste veta någonting om hur de handikappade upplever sin situation, vilka praktiska svårigheter de har på grund av sitt handikapp och vilka psykologiska upplevelser och reaktioner som är typiska för dem. Herr Karlsson talade också om läkarblockaden vid vissa arbetsvårdsinstitutioner. Jag törs ingenting säga om dithörande problem av rädsla för att förgå mig — dock inte mot herr Göran Karlsson!

Den som dagligen konfronteras med människor som har det svårt — äldre människor, sjuka, människor med neuroser, de som lider av alkoholism och sviter av alkoholism — har svårt att tycka att bilen eller TV:n, ja, till och med ökade inkomster och större fritid är det verkliga måttet på standard. I mitt yrke och med mina intressen får man kanske en viss benägenhet att se litet ensidigt på sådana frågor, och den tendensen förstärks helt naturligt ytterligare när man som jag själv är handikappad. När man är sjuk och beroende av andra behöver man kunnig och personlig hjälp och inte bara planer och pengar. Vi måste veta att det finns några som vill hjälpa oss när vi blir gamla. Det är sådant jag uppfattar som hög standard. Det är sant som herr Göran Karlsson nyss sade, att mycket har gjorts, men jag hoppas att vi alla skall hjälpas åt att göra det ännu bättre för de människor som har det svårt.

Jag tror, herr talman, att folkpartiet är ute i angeläget ärende med sin vårdyrkesmotion, även om den inte är fullständig och även om mycket är på väg inom de områden vi där har pekat på.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Jag ber att få instämma i yrkandet om remiss av årets statsverksproposition.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! När en remissdebatt kommit in i detta framskridna skede, känner man kanske i första hand behov av att be om ursäkt. Det är väl också rätt omöjligt att helt undvika upprensningar av vad som redan yttrats på olika områden — men ibland behöver nog en sak sägas åtminstone ett par gånger.

Den industriella och handelspolitiska utvecklingen i Europa — i viss mån kan man väl även säga i Amerika — kännetecknas av en alltjämt pågående strävan att åstadkomma ett friare handelsutbyte och att samordna de tekniska och materiella resurserna på ett sätt som kan antagas bli till gagn för alla berörda länder. Jag skall inte fördjupa mig i detta vidlyftiga skeende, vars verkningar för Sveriges del ju alltjämt är svårbedömbara och där man har anledning att sätta många frågetecken men vars innersta syfte väl måste vara att bereda varje nation inom gemenskapen möjlighet att på bästa sätt utnyttja sina speciella resurser.

Denna flyktiga utblick över ett större internationellt område ger kanske anledning att också kasta en blick på förhållandena inom vårt eget land och ställa den frågan, i vad mån våra strävanden medvetet inriktas på att bereda olika landsdelar möjlighet att på någorlunda lika villkor ordna sina försörjningsmöjligheter.

För närvarande pågår i tysthet här i landet en omflyttningsprocess, som är betingad av många olika omständigheter men som för stora områden måste te sig djupt oroande. De senaste befolknings-siffrorna visar inte endast en glädjande nedgång av befolkningstalet i Stockholm utan också en total minskning i hela övre Norrland, bekymmersam framför allt ur den synpunkten att utflyttningen främst gäller folk i de yngre och arbetsföra åldrarna. Vi har i Norrland en — även vid jämförelse med landet i övrigt — ganska omfattande yrkesutbildning,

som kostar landstingen och kommunerna stora pengar, där kvalificerad arbetskraft utbildas, som tyvärr i stor utsträckning inte kan sysselsättas i den egna bygden.

I den preliminära nationalbudget för år 1962, som förelagts riksdagen, påpekas att man på vissa områden får räkna med fortsatt och bestående efterfrågeöverskott och därmed följande knapphet på arbetskraft, trots efterfrågeunderskott och sysselsättningssvårigheter på andra håll. Vidare understrykes att en geografisk omskiftning av arbetskraftens fördelning är nödvändig om man skall kunna genomföra de stora kommunala och statliga utbyggnadsprojekt som är aktuella inom de expansiva områdena i landet.

Den frågan inställer sig då omedelbart: Vad menar man med uttrycket »de expansiva områdena i landet»? Menar man därmed de områden där man har de stora naturtillgångarna, där man har malmen, skogen, vattenkraften och — framför allt — där man har arbetskraften, en arbetskraft som endast motvilligt lämnar den bygd där man är uppväxt, där man trivs, är aklimatiserad och traditionellt har sina rötter, eller menar man de delar av landet där de stora industrierna koncentrerats, där råvaran exploaterats, förädlas och beskattas men där man också har de stora, nästan olösliga sanitära, bostadssociala problemen att brottas med? Problemen inom ungdomsvärlden inte att förglömma.

Oändligt mycket arbete och trycksvärta har offrats från arbetsmarknadsmyndigheternas sida för att utreda och belysa lokaliseringsproblemen här i landet, aktningvärda prestationer i och för sig, även om det mesta är värdelöst prat. Talet om att stimulera en frivillig spridning av företagsamheten till olika delar av landet kan knappast bli annat än välmående skrivbordsprodukter så länge som man inte kan tala om en konkurrens på någorlunda lika villkor mellan olika delar av landet.

Då frågar man sig: Vad kan man göra åt detta? Många har försökt att ge svar på den frågan men gått bet på uppgiften.

Jag lär väl inte heller lyckas, men det kanske kan vara möjligt att peka på några omständigheter i sammanhanget.

Det har här i landet under de senaste årtiondena pågått en genomgripande social omvandlingsprocess, en social utjämning grupper och individer emellan som omfattar hela landet, en process som vi i stort sett varit rörande eniga om. Det förefaller som om nästa steg på detta område borde ligga mera på det geografiska än på det individuella planet. En väsentlig utjämning av den kommunala skattebördan synes därför vara en näraliggande och angelägen uppgift. En av de första frågor en företagare ställer är den: Hur stor är den kommunala utdebiteringen? Det är en väsentlig skillnad att etablera sig i en kommun som har 20 kronor eller därutöver i kommunal- och landstingsskatt eller i en som har 12—13 kronor, ty sådan är den faktiska spännvidden. Detta är olikheter som säkerligen inte återspeglar en motsvarande skillnad i kommunal standard — det är inte den gamla historien om slösa och spara som här går igen — utan som beror på helt andra omständigheter, höga kostnader för folkpensioneringen, höga skolkostnader, kostnader för samfärdsel och vägväsende och många andra ting, som ter sig så helt olika i våra glesbygdsområden mot vad fallet är i mera tätbefolkade trakter.

Säkerligen skulle man också på andra områden kunna göra åtskilligt för att skapa någolunda jämbördiga konkurrensförhållanden, och här vill jag upppepa vad jag sagt från denna plats någon gång tidigare: man skulle kunna ge den norrländska företagsamheten en viss prioritet när det gäller kapitalförsörjningen, man skulle kunna medverka till att kostnaderna för elektrisk kraft ej behöver vara större i den del av landet där kraftkällorna finns än i övriga delar, man skulle kunna medverka till en utjämning av frakt- och transportkostnader, man skulle kunna ombesörja att priset på olja och drivmedel vore i stort sett lika inom hela landet, för att nu anföra några näraliggande exempel.

Den gamla frågan, huruvida ny före-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tagsamhet främst bör ledas till områden där arbetskraften finns eller lokaliseras till de trakter där det råder brist på arbetskraft och där man redan är trångbodd, är en principiellt intressant och viktig fråga, som jag tror vore förtjänt av mera uppmärksamhet än som är fallet. Jag är övertygad om att om man angriper dessa frågor på ett djärvt och fördomsfritt sätt skulle det för de nuvarande utflyttningsområdena komma att ge överraskande och glädjande resultat.

Detta är inte endast frågor av ekonomisk art, det är också frågor av samhällsocial- och samhällshygienisk karaktär, frågor om trivsel, arbetsmiljö och mänskliga lyckobetingelser, även detta väsentliga ting i sammanhanget.

Ja, herr talman, här kan kanske invändas att jag ensidigt målar i svart och vitt. Jag vill gärna medge att resonemanget på många punkter är knapphändigt och onyanserat, men vad jag skulle vilka säga med stort eftertryck är, att den befolkningsutveckling som nu pågår, även om den inte kan sägas vara en katastrof i dag, ändå måste te sig djupt oroande för morgondagen, i sista hand för hela vårt folk, och därför också värd att ägnas större uppmärksamhet än som för närvarande sker.

Den nådiga lunta, som vi i dag skall remittera, säger kanske inte så mycket om dessa ting direkt; där möter oss nog ett mera kallhamrat resonemang om en rationell ekonomisk samhällsplanering. Jag tror, herr talman, att det inte är alldeles ur vägen att här också föra in vissa andra, tyvärr allt för lätt förbisedda synpunkter.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Så här mot slutet av debatten skall jag bara säga några ord om ett par frågor som kan förefalla som obetydliga detaljer i den stora miljardbudgeten men som intimt sammanhänger med effektiviteten i arbetet inom vissa statliga institutioner.

Innan jag gör det, vill jag emellertid begagna tillfället att uttala min tillfredsställelse över den forsatta, högst bety-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

dande upprustningen av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område. Den icke-automatiska ökningen av anslagen för forskning och undervisning samt viss service- och kontrollverksamhet uppgår till 11,1 miljoner kronor. Det är, för att nu ta ett exempel, mycket glädjande att växtskyddsanstalten har fått förstärkta resurser bl. a. för arbeten med växtvirologiska problem och för kampen mot potatisålen. Virus-sjukdomarna har under senare år ökat högst avsevärt, och det är därför mycket angeläget med en ökad intensitet i arbetet för att undanröja dem. Med tacksamhet noteras också, att lantbrukshögskolans arbetsmöjligheter blivit i hög grad förbättrade.

För växtodlingen i Norrland är det av stort värde att Röbbäcksdalen föreslås bli centrum även för de s. k. trädgårdsförsöken. I fråga om dessa försök framhåller departementschefen, att lokala försök »även framgent bör med statsunderstöd utläggas inom Norrbottens län liksom inom de sydligare delarna av försöksdistriktet». Frågan om trädgårdsförsök i Norrbotten sammanhänger enligt min mening i hög grad med frågan om rationaliseringen av jordbruket i Tornedalen, något som departementschefen också med rätta är mycket positivt inställd till.

I stora delar av Norrland och kanske framför allt i Tornedalen med dess jordbruk mycket lämpliga jordar är betingelserna för flera grenar av växtodlingen mycket goda; inte minst gäller detta grönsaker, frukt och bär samt potatis. Orsaken härtill är, att denna del av vårt land äger en hittills alltför litet beaktad naturtillgång, nämligen de ljusa sommarnätterna. För alla kulturväxter, som kan utnyttja ljuset dygnet runt, är vegetationsperioden i nordligaste Sverige lika lång som i Skåne. Den bör nämligen räknas inte i dagar utan i ljusa timmar under sommarmånaderna. Avkastningen av t. ex. frukt, bär och grönsaker blir inte bara hög utan också av mycket hög kvalitet. Det skulle därför vara av största värde, om försöksverksamheten i de nordligaste delarna av vårt land inrikta-

des bl. a. på att främja sådana odlingar, genom vilka ljuset i Norrland skulle kunna utnyttjas i högsta möjliga grad.

Även potatisodlingen hör till de odlingar, som bör utvidgas i Norrland, inte bara därför att matpotatisens kvalitet blir utmärkt utan också därför att vi i norra Sverige har bättre möjligheter än i någon annan del av Europa att producera en frisk, virusfri sättpotatis. Det borde därför finnas möjligheter, anser jag, att i Norrland producera utsädespotatis för export i större skala än nu. Jag anser det följaktligen vara synnerligen glädjande, att frågan om jordbruket i Norrland har tilldragit sig så pass stort intresse. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ville ägna just dessa växtodlingsfrågor ett löpande intresse.

Vid behandlingen av materielanslaget till lantbrukshögskolan uttalar departementschefen bl. a. följande: »För att denna förstärkning av personalen vid högskolan till fullo skall kunna utnyttjas är det enligt min mening synnerligen angeläget, att högskolan samtidigt ges ökade möjligheter att anskaffa och underhålla de för forsknings- och försöksverksamhetens bedrivande erforderliga materiella resurserna såsom apparater, litteratur m. m.» Som en konsekvens härav föreslås en mycket välkommen och ytterst välbehörlig ökning av materielanslaget. För bibliotekets del är det fråga om en ökning av anslaget till bokinköp och bokbindning. Men man skulle också kunna vända på departementschefens argumentering och säga att det, för att materielanslag till fullo skall kunna utnyttjas, är synnerligen angeläget att det finns kompetent personal i tillräckligt antal.

Detta resonemang kan tillämpas på lantbrukshögskolans bibliotek, som har fått anslaget för bokinköp och bokbindning, som jag nyss nämnde, ökat med 50 000 kronor. För att detta anslag skall kunna utnyttjas krävs åtminstone ytterligare ett biblioteksbiträde, såvida inte andra av bibliotekets viktiga arbetsuppgifter, t. ex. låneverksamheten, skall bli

eftersatta till förfång för både forskare och studenter vid lantbrukshögskolan. Det är därför angeläget, att en sådan personalförstärkning snarast genomförs, att det blir balans — om jag så får uttrycka det — mellan personaltillgången och det utomordentligt nödvändiga materielanslaget till biblioteket.

Vid behandlingen av lönestaten för statens centrala frökontrollanstalt erinrar departementschefen om den ökade arbetsbelastning som införandet av den obligatoriska statsplomberingen och den därmed sammankopplade administrationen av växtförädlingsavgifterna medförde för anstalten. Inte desto mindre avvisar departementschefen utan någon motivering anstaltens äskanden om nya ordinarie tjänster och löneroglering för en del av personalen och föreslår i stället en ökning av anslaget för icke-ordinarie personal.

Redan tidigare begärda lönerogleringar har också lämnats utan avseende. Följden har blivit att anstalten nu har mycket svårt att få kompetenta befattningshavare, och därmed äventyras effektiviteten av den verksamhet, anstalten bedriver och är satt att förvalta. Jag anser, att man genom att skapa sådana svårigheter för en anstalt av utomordentlig betydelse äventyrar en verksamhet, som är nödvändig. Konsekvenserna härav för svenskt jordbruk torde inte särskilt behöva framhållas.

Anledningen till departementschefens ställningstagande är uppenbarligen en pågående utredning, även om det inte direkt utsäges under den punkt, där lönerna behandlas. Men vilket resultat denna utredning, som närmast gäller lokalisering av anstalten, än kan komma till, måste det finnas kompetent personal för den verksamhet som anstalten bedriver och som genom 1961 års riksdagsbeslut blivit mycket väsentligt utvidgad.

De här nämnda exemplen på hur effektiviteten av statlig verksamhet kan äventyras genom eftersläpning i fråga om personaluppsättning och löneroglering är inte enastående. Liknande exempel kan väljas även från andra områden

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

av statlig verksamhet på forskningens och den högre undervisningens arbetsfält. Det är nödvändigt, menar jag, att statsmakterna tillser, att den statliga verksamheten av olika slag — jag tänker nu närmast på det som jag har talat om här, nämligen verksamheten i fråga om forskning, högre undervisning och viss vetenskaplig serviceverksamhet — kan ombesörjas på bästa möjliga sätt. I många fall kan man konstatera, att en relativt liten ökning av anslagen skulle kunna betyda en högst väsentlig ökning av effektiviteten i det arbete, som vederbörande institutioner är satta att utföra.

Herr GORTON (h):

Herr talman! Det berättas att vid ett sent skede av slaget vid Waterloo uppmanades den franske rytterigeneralen Cambronne, chefen för franska gardet, att ge sig, men då svarade han helt enkelt: »La garde meurt et ne se rend pas» — gardet dör men det ger sig inte. Jag uppfylls av samma tacksamhetens känsla gentemot den rest av första kammaren som har velat stanna kvar, även om det inte är för att få höra vad jag har att säga. Jag skall emellertid försöka fatta mig så kort att det bittra öde som till slut vederfors gardet inte skall behöva drabba de här kvarvarande ledamöterna på grund av långtråkighet eller dylikt.

Även om jag under ett år haft äran och glädjen att tillhöra denna kammare, gör jag icke anspråk på att vara politiker. Däremot har jag som företagsledare — med verksamhet huvudsakligen på det internationella fältet — ofta i min dagliga gärning kommit i kontakt med näringspolitiska frågor både här i landet och utomlands. Då jag vid flera tillfällen med glädje märkt att kammarens ledamöter, oavsett partifärg, har stort intresse av näringslivets frågor, vill jag här gärna framhålla några synpunkter, baserade på erfarenheter från min verksamhet som företagsledare.

Det gläder mig särskilt att jag tyckt mig märka ett ökat intresse för sjöfarten, till vilken näringsgren jag har sär-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

skild anknytning. Det är också uppmunt-
rande att konstatera att flera av de stora
dagstidningarna — även där oavsett
partifärg — på ledande plats framhållit
sjöfartens betydelse för folkhushållet och
behandlat dess problem.

Först och främst vill jag då peka på
den fara som ligger i att de senaste årens
produktionsökningar uppfattas som ett
automatiskt skeende, vilket vi kan påräkna
i framtiden, oavsett under vilka be-
tingelser näringslivet då arbetar. Såväl
statens som de enskilda medborgarnas
anspråk på företagen har stigit undan
för undan. För näringslivet har det hit-
tills varit möjligt att tillgodose dessa
stegrade anspråk, men detta endast på
grund av att företagen lyckats genom-
föra produktionsökningar.

Man kan inte nog understryka nöd-
vändigheten av att kostnadsläget icke
tillåtes stiga. Vad nyttar det till att vi
har en hög produktionskapacitet, om vi
sedan på grund av alltför höga priser
inte kan sälja varorna? Det brukar aldrig
vara populärt att påpeka avmatt-
ningstendenser inom näringslivet, men
det går inte att bara lättvindigt bagatelli-
sera sådana tendenser inom vissa närings-
grenar genom att påstå att de endast
är tillfälliga och har sin grund i lä-
gerjusteringar och dylikt. Våra »terms
of trade» kan näppeligen utvecklas så
gynnsamt som under de senaste åren,
och skulle vi inte komma med i Europa-
marknaden, kan situationen bli nog så
allvarsam. Jag kan inte underlåta att varna
mot en alltför långt gående optimism —
även om man inte skall se pessimistiskt
på framtiden — och mot att i förskott
taga ut vinster som hägrar i framtiden.
Det är nödvändigt att nu konsolidera de
uppnådda resultaten. Att vi måste hålla
tillbaka den privata såväl som den offentliga
konsumtionen och skaffa näringslivet
möjligheter att öka sin produktivitet
torde vara uppenbart.

För att återvända till sjöfarten vill jag
nämnat att den i flera avseenden är av
stor betydelse för vårt land. Trots att det
sedan flera år föreligger en internationell
sjöfartskris, utgjorde den svenska handels-
flottans nettoinsegling under

åren 1959, 1960 och 1961 respektive
1 240, 1 355 och 1 400 miljoner kronor.
Härigenom har underskottet i handels-
balansen kunnat praktiskt taget täckas.

Ett gott samarbete mellan övrigt närings-
liv och sjöfarten har varit till stort
gagn för vårt land. Det heter ju att han-
deln följer flaggan, men samtidigt måste
det erkännas att utan den stora export
av massgods som är utmärkande för vårt
lands näringsliv hade det icke varit möj-
ligt för svenska rederier att upprätthålla
en så omfattande trafik till olika delar av
världen. Denna trafik har i sin tur med-
fört att högklassiga industrivaror snabbt
och billigt kunnat transporteras till andra
länder utan omlastning i främmande
hamnar. Härigenom har både tid och peng-
ar inbesparats. Vad har t. ex. icke det
ändamålsenliga svenska malmtonnaget
betytt för vår export av järnmalm och
övrigt tonnage vid politiskt kritiska
situationer då det gällt att snabbt öka
livsviktig import?

Växelverkan mellan den svenska sjö-
fartsnärigen och varvsindustrien har
även varit av utomordentligt stor betydelse.
Icke mindre än 80 procent av den svenska
handelsflottan utgöres av svenskbyggd
tonnage, och till övervägande del torde
reparationer av svenska fartyg företagas
vid svenska varv. Å andra sidan är en
modern konkurrenskraftig svensk varvs-
industri av stor vikt för den svenska
handelsflottan. Att vi så snabbt efter
kriget kunde disponera över en ändamåls-
enlig flotta var till stor del den svenska
varvsindustriens förtjänst. Det var en
oskattbar fördel för vår varvsindustri
att ostörd kunna arbeta under hela kriget,
och då det gällde att efter krigets slut
snabbt få i gång den internationella
transportapparaten gjorde såväl den svenska
varvsindustrien som den svenska handels-
flottan en insats som beklagligtvis nog
icke tillräckligt uppmärksammats.

Handelsflottans insats under andra
världskriget bör väl heller icke helt för-
bigås. Flera av kammarens ledamöter
torde sålunda erinra sig vilket utomordentligt
trumpfört den svenska handelsflottan
utgjorde vid handelsförhand-

lingarna med de krigförande. Särskilt stor betydelse fick den efter den tyska invasionen av Danmark och Norge, då ju flottans prestationer var den enda fördel vi kunde erbjuda de allierade. Genom ett befraktningsavtal med västmakterna tillfördes landet valuta, och samtidigt bereddes vägen så småningom för den s. k. lejtrafiken. De fartyg som befann sig i våra hemnavatten möjliggjorde handelsutbytet med kontinenten, varigenom icke minst de för vår industri så viktiga fossila bränslena tillfördes landet.

Främmande länders statsmakter har också i allt högre grad börjat hysa intresse för den egna flaggan. Om länderna därvid saknar naturliga förutsättningar för sjöfartens bedrivande har ingen betydelse. Olika medel kommer till användning för att uppmuntra den nationella sjöfarten. Vissa länder söker att säkerställa sin egen sjöfart genom att betala ut subsidier av hart när astronomiska mått eller genom att reservera viss export och import för de egna kölarna ävensom genom att föreskriva egna kölar i krediterna. Ett annat sätt är att vid handelsförhandlingarna föreskriva såväl att den egna exporten sker på cifbasis som att importen äger rum på fob-villkor. Tidigare har icke sjöfartsproblemen tarvat någon speciell behandling vid de mellan länderna förekommande handelsförhandlingarna, då sjöfarten helt uppfattats som en fri näring. Den svenska exporten och importen går endast till cirka 35 procent på egna kölar, ett exempel så gott som något på vår liberala sjöfartspolitik. Om utvecklingen emellertid fortsätter som hittills, kan vi — även om vi icke fordrar någon preferens i trafiken på vårt eget land — icke stillatigande se hur vissa handelspartners på allt sätt förbehåller sig att varuutbytet skall ske med deras egna flotor.

Det är också angeläget att de svenska myndigheterna icke ålägger oss hårdare bestämmelser än som gäller i andra europeiska sjöfartsnationer. Säkerhetskraven skall respekteras, men nog synes det märkligt att vi ofta i vårt land anser att

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
andra sjöfartsländers bestämmelser är otillräckliga. Att man vid köp av ett vid svenskt varv för norsk räkning nästan nybyggt fartyg måste kosta på tusentals kronor för att bringa det i överensstämmelse med de svenska fordringarna synes märkligt. Man får väl ändå förutsetta att erfarenheter icke helt saknas på norsk sida.

Här som på så många andra områden i vårt land råder det stor brist på kompetent folk. Hittills har vi kunnat erhålla sjöfolk från andra länder, och för dagen består på svenska fartyg ej mindre än 40 procent av manskapet och 30 procent av befälet av utlänningar. Detta är emellertid en utveckling som icke är önskvärd. Det är oundgängligen nödvändigt att en för landet så viktig näringsgren som sjöfarten icke blir bortglömd vid fastställande av de regler som skall gälla för den förberedande yrkesutbildningen inom den s. k. grundskolans ram. Denna yrkesutbildning är avsedd att underlätta elevens övergång från skola till arbetsliv, och detta är speciellt värdefullt och nödvändigt för den ungdom som efter skolans slut söker sig till sjömansyrket. Den som går till sjöss byter inte enbart skola mot arbetsliv, utan han bryter samtidigt upp från hem, kamrater och annat. Övergången är således mera markerad än inom andra områden, och det är i linje med grundskolans allmänna principer att allt göres för att nybörjaren lättare skall finna sig till rätta i den nya miljön. En lämpligt upplagd förberedande yrkesutbildning för sjömansyrket skulle med all säkerhet öka möjligheterna att behålla en större del av de cirka 6 000 ungdomar som trots allt söker sig till sjöss varje år men som slutar för att de ej varit tillräckligt förberedda och haft svårt finna sig till rätta. Om inget göres tvingas näringen i än större utsträckning anlita utlänningar, en långt ifrån önskvärd utveckling.

Den svenska handelsflottan genomgår i dag en omfattande strukturförändring. Mer och mer söker vi oss ut på de vida haven, och fartygens storlek tenderar att öka avsevärt. Men för dessa stora fartygsbyggen fordras pengar och åter pengar.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Utan att underskatta självfinansieringens betydelse måste jag säga att man inte i framtiden kan undgå att söka krediter till fartygsbyggandet. Det finns kassor och institutioner, även sådana där fonderna kommer från pensionsavgifter från rederierna. Hittills har utlåning från sådana kassor för sjöfartsändamål varit förbjuden. Man har motiverat det med sjöfartens riskfyllda natur. Men med den omfattning det nationella och internationella försäkringsväsendet fått i dag och med möjligheten till försäkringar av hart när alla slag ser jag för min del ingen skillnad mellan att placera lån mot säkerhet i fartyg och att ge lån mot säkerhet i fastigheter. Tvärtom, på den internationella marknaden tvekar icke institutioner av alla slag att till exempel bevilja lån i fartyg, som genom tidsbefraktningsavtal med stora internationella koncerner är säkrade lönsam sysselsättning under flera år framåt, och sådana säkerheter föredrages ofta framför säkerheter mot inteckning i fastighet. På grund av sjöfartens internationella karaktär och då det gäller fartyg som kanske under årtal icke besöker sitt hemland, vore det väl heller icke oskäligt att begära en mera liberal inställning till yrkandet på att få taga upp lån på den internationella marknaden.

Herr talman! Jag har velat framhålla dessa synpunkter, då jag anser dem ha den allra största betydelse för att vår sjöfart skall kunna göra sig gällande. Jag hoppas innerligt att våra statsmakter skall hålla i minnet Gustav II Adolfs ord år 1619: »Rijkets välfärd består näst Gudh på seglatz och skeppzfarten.» De ägde giltighet då, och de äger i hög grad giltighet fortfarande.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det har liksom hört till rutinen här i dag att var och en som begärt ordet skall göra några vemodiga reflexioner om hur det är att tala i slutet av en debatt som denna med det ringa antal ledamöter som är inne i kammaren. Herr talman! Jag har en annan syn på denna sak. Statsminister

Erlander har en gång berättat att han finner att läsningen av riksdagsprotokollen är något synnerligen stimulerande, särskilt då första kammarens protokoll. Om så verkligen är fallet och han hän-delsevis får syn på det som jag säger, när ju mina synpunkter fram just till det ställe, dit jag önskar att de skall komma. Jag fortsätter därför.

När jag hörde herr Nils-Eric Gustafsson i dag tala om avflyttningen från Norrland, gjorde jag den reflexionen att det ju faktiskt ibland göres en som jag förmodar omedveten propaganda för en sådan avflyttning. Jag vet att jag inte var ensam om det intrycket, när jag hörde TV-reportagen från Norrlands ödebygder. Vi har fått tillfälle att beundra många som levat som pionjärer långt borta från allt det som vi i tätorterna är vana vid. De har levat där hela sitt liv, de har förefallit att trivas där, och de har förefallit att vara lyckliga. Men hur skall de kunna fortsätta att leva lyckliga, när TV-reportern frågar: Är det inte svårt att bo så här? Vill ni att edra barn skall leva så här? och så vidare.

Det är liksom att så ut ett missnöje där det inte finns. Det kan väl inte vara vare sig riktigt eller lämpligt eller lyckligt? Jag kom att tänka på detta när herr Gustafsson i Byske talade om avflyttningarna och om avfolkningen av Norrland.

I övrigt skulle jag i dag vilja beröra två andra frågor. Den ena är sjuksköterskebristen. Där vill jag anknyta till debatten i december förra året. Jag talade då framför allt om ett höjt förvärvsavdrag, ett avdrag som fullt skulle täcka de ökade extra utgifter som åsamkas en familj om hustrun går ut i yrkesarbete i stället för att sköta sitt hem. Jag sade att ett höjt förvärvsavdrag är nödvändigt för att man skall kunna få tillräckligt många av de gifta sjuksköterskorna i arbete. Jag vill i dag anknyta till den diskussion som då fördes och tillföra den några nya fakta från det sjukhus, där jag arbetar.

I debatten förra året anförde inrikesministern några siffror från en enkät

som gjorts bland gifta sjuksköterskor vid ett mellansvenskt lasarett. Jag kan anföra några nya siffror från en liknande undersökning vid mitt lasarett. Svaren hade inte fullständigt kommit in i december och hade alltså inte hunnit bearbetas då.

87 sjuksköterskor tillfrågades, och 29 lämnade svar. 2 hade andra tjänster mer eller mindre tillfälligt i öppen vård, 4 kunde inte tänka sig att nu åta sig något arbete med hänsyn till sina barn, och flertalet av de återstående 23 kunde tänka sig deltidarbete, några få heltidsarbete. Det är svårt att ge exakta siffror då alla svaren inte var alldeles klart utformade. För många är familjen, barnen, det största hindret. Barnpassning i barndaghem, som enligt vissa önskemål bör vara öppna hela dygnet, men allra helst i hemmen med hjälp av kompetenta hembiträden hör till de önskemål som uttalades. Flertalet vill ha arbetstiden mitt på dagen under vardagar. De besvärligare tiderna bör förbehållas de ogifta, givetvis mot höjd ersättning, säger en, medan en bland de många som helst inte vill arbeta på söndagar erkänner att någon måste ju arbeta då också.

Många klagar över de dåliga lönerna, jämför sjuksköterskornas löner och arbetstider med folkskollärarinnornas och småskollärarinnornas. En anger direkt att en sjuksköterskas timpenning bör vara något högre än en sopares vid en mekanisk verkstad.

Sambeskattningsreglerna är ett hinder för många. En anger koncist att lönen skall höjas så att arbetet blir lönsamt trots kvalificerad heltidsanställd hemhjälp och sambeskattning. Att de ekonomiska villkoren har betydelse för många är sålunda obestriddligt.

Enligt min mening hjälper det dock inte enbart med en höjd lön. Beskattningens progressivitet gör att en lönehöjning inte får samma effekt som ett höjt förvärvsavdrag.

Ett exempel: en gift sjuksköterska har kunnat konstatera att hennes kvarvarande inkomst blir ungefär densamma vid halvtidsarbete som vid heltidsar-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

te. Vid halvtidsarbete, men inte vid heltidsarbete, täcker förvärvsavdraget nägorlunda de extra kostnaderna för inkomsternas förvärvande, hembiträdeshjälpen, och dessutom ligger inkomsten inom ett område med lägre marginalskatt. Är det någon som tror att hon under dessa förhållanden vill arbeta heltid?

Det har sagts från olika håll att det är fel med förvärvsavdrag. Man drar husmödrarna bort från deras verkliga uppgift som är att sköta hem och barn, och det är till skada för barnen. Barnen får inte växa upp i känslan av att ha ett hem, att ha en mamma till vilken de när som helst kan komma med sina bekymmer och som ger dem en känsla av trygghet, något som helt visst är av betydelse för barnen. Ingen vill väl bestrida att det ligger mycket i detta. Det framhöll jag också i debatten i december, men jag tillfogade att man med vår arbetskraftssituation och med anledning av att kvinnor som gifter sig i allt större omfattning erhållit en mer eller mindre högt kvalificerad yrkesutbildning knappast längre kan betrakta detta som norm. Jag vidhåller denna uppfattning.

Frågan huruvida de förvärvsarbetande mödrarnas barn visat några beteendemönster, som skulle tyda på att de tagit skada av mödrarnas frånvaro från hemmet, har varit föremål för omfattande undersökningar både här i landet och på många håll ute i världen. I stort sett kan man väl anse att större farhågor i detta avseende visat sig vara ogrundade. Här i Sverige har framför allt dr Blume-Westerberg ägnat sig åt ett ingående studium av dessa spörsmål. Jag skall inte närmare gå in på vad som kan göras för de förvärvsarbetande mödrarnas barn, på frågan om daghem och familjedaghem och eftermiddagshem och andra eventuella åtgärder. Jag har emellertid klart för mig att förvärvsavdraget har sin största betydelse för kvinnor med kvalificerad utbildning dels därför att det är samhällets behov av denna kvalificerade arbetskraft som motiverar den annars i

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

och för sig naturligtvis inte önskvärda strävan att dra mödrarna från hemmet, dels därför att en organisation med barndaghem och dylikt ingalunda är billig. Det kan kända att daghem subventioneras och förvärvsavgdrag medges för att stimulera en lågavlönad produktionsinsats, som är mindre värd än moderns insats, om hon fått sköta sina egna barn. Det är redan i och för sig en dålig affär för samhället rent ekonomiskt sett. Jag kan likväl förstå att det ibland kan vara en nödvändig utväg i en besvärlig familjesituation. Detsamma gäller dock inte för gifta kvinnor som erhållit en kvalificerad utbildning — det må gälla sjuksköterskor, lärare eller läkare för att nu ta några exempel från områden där det råder brist på arbetskraft och där de gifta kvinnornas insatser inom yrkesarbetet är särskilt behövlig. Svårigheterna är särskilt stora inom den slutna sjukvården med hänsyn till arbetstiderna och de många gånger mycket stora påfrestningar som är förbundna med det arbetet.

Jag har tidigare här i kammaren uttalat att det gäller att ordna förhållandena så att så många som möjligt av de sjuksköterskor som blir gifta i största möjliga mån behåller kontakten med sitt yrke. Under de första åren de är gifta är det helt naturligt och ur samhällets synpunkt även önskvärt att de ägnar familjen och barnen så mycken tid som möjligt. Det är å andra sidan ett önskemål att de inte helt släpper kontakten med sitt yrke, att de i möjligaste mån följer den ständigt fortgående utvecklingen inom yrket, så att de längre fram, när familjen inte längre har behov av allt det arbete de vill utföra, skall kunna återgå till sitt arbete inte som nybörjare utan som fullvärdig och erfaren arbetskraft. Detta kan möjliggöras genom deltidstjänster eller genom kortare vikariat någon eller några gånger under året eller genom rent tillfälliga arbetsinsatser då och då o. s. v. De anförda synpunkterna är naturligtvis riktiga även i dag. Men då bristen nu är ännu större än den var då yttrandet fälldes, får man nu trycka ännu

mera på försöken att få ut de gifta kvinnorna på arbetsmarknaden. Det är för övrigt svårare nu än det var tidigare bland annat därför att de i den goda konjunktur som vi ännu har i mindre grad anser sig behöva delta i yrkesarbetet för att bidra till familjens försörjning. Man måste därför göra arbetet inte bara ekonomiskt lönande utan även lockande. En mycket betydelsefull åtgärd i det syftet är att lyfta förvärvsavgdraget till en rimlig höjd. »Nog är det synd att ångslan för missbruk skall leda till att förvärvsavgdraget ofta inte står i rimlig relation till den faktiska kostnaden», yttrade den politiskt obundne nye professorn i finansrätt i Uppsala Mutén i sin installationsföreläsning i höstas.

Liksom man försöker dirigera det ekonomiska livet med bl. a. olika finanspolitiska åtgärder delvis av skatteteknisk natur vid svängningar i den ekonomiska konjunkturen, bör man även i det nu aktuella avseendet kunna handla efter situationen på arbetsmarknaden. Förvärvsavgdragets historia visar i själva verket, att man redan gjort detta. Man kan i detta fall hysa den förhoppningen, att den skattetekniska åtgärd, som består i en höjning av förvärvsavgdraget, till skillnad från många andra sådana åtgärder skall leda till en ganska snabb effekt, märkbar redan inom en kort tid efter det att de ändrade bestämmelserna trätt i kraft och bragts till allmän kännedom.

Herr talman! Det är även en punkt i statsverkspropositionen, som jag skulle vilja beröra. Det gäller den allmänna hälsokontroll som har föreslagits försöksvis äga rum i Värmland. Den är mycket kortfattat relaterad i statsverkspropositionen, och jag har först för ett par dagar sedan fått närmare kännedom om hur den kommer att läggas upp. Departementschefen påpekar den stora betydelsen av förebyggande åtgärder och tidigdiagnostik när det gäller de stora folksjukdomarna. Detta är givetvis riktigt, framför allt i den mån det gäller sjukdomar om vilka man har en klar uppfattning om orsaken och mot vilka

man kan vidtaga logiskt motiverade profylaktiska åtgärder eller i de fall där man kan dra slutsatser av klart angivna symtom av entydig art och där man slutligen kan ge en behandling som är effektiv, och effektiv särskilt om den kan sättas in i ett tidigt skede av sjukdomen. En hälsokontroll kan emellertid ha en allt annat än gynnsam effekt, om den nämligen inger en falsk trygghetskänsla eller — en icke motiverad oro.

En fullt genomförd effektiv hälsokontroll, som kan uppdaga många sjukdomssymtom men som ändå aldrig helt kan garantera frånvaron av allvarliga eller livshotande sjukdomar, kräver en betydande insats av läkare och annan sjukvårdspersonal och är naturligtvis svår att genomföra i en tid när det föreligger en bristsituation beträffande just sådan personal.

Vissa undersökningar, som är enkla till sitt utförande och kräver föga insats av skolad personal men som ändå kan ge klart besked rörande vissa bestämda sjukdomar, kan dock göra stor nytta.

Ingen torde i dagens läge vilka bestrida värdet och betydelsen av skärmbildsundersökningarna av bröstorganen. De har naturligtvis varit en av de viktigaste av de många olika faktorer som bidragit till att minska tuberkulosens härjningar. Men det är en bra metod — lätt och snabb att utföra, vilket är av betydelse både för undersökaren och den undersökte — och den ger besked som är i hög grad tillförlitliga så till vida som få — om också inte alla — sjukliga förändringar förbises och få av de undersökta misstänkes för att vara sjuka utan att vara det. Den uppdagar också vissa andra förändringar som det kan vara av betydelse att få veta om.

Någonting av samma säkerhetsgrad torde man också kunna nå vid en gynekologisk kontroll för efterforskning av livmoderkräfta, ehuru den metoden kräver mycket större insats av läkare och säkerligen är besvärligare för patienterna. Den undersökningen är dock inte aktuell nu annat än som efterundersökning efter anamnestiska uppgifter om förefintliga symtom.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Liknande är också förhållandet vid sockerprovet. De positiva prov som saknar betydelse är förhållandevis få, och det torde helt säkert vara av betydelse att reglera dieten för de huvudsakligen lindriga fall av sockersjuka som utan denna hälsokontroll inte skulle ha kommit under läkaruppsikt.

Men redan när man kommer till den tredje av de undersökningar som är avsedda att utföras vid den föreslagna kontrollen, nämligen blodtrycksundersökningen, är situationen svårare, ty det är lätt att vid en hastig undersökning få ett för högt värde. Vederbörande har kanske skyndat till undersökningen, han är kanske orolig inför undersökningen, och så blir värdet för högt. I det stora hela spelar väl inte detta så stor roll; det blir bara en till som i onödan får offra av sin arbetstid för att bege sig till den mera fullständiga och under lugnare förhållanden utförda undersökning som medicinalstyrelsen skall ordna vid lasarettet — och där blir han frikänd. Men det är inte bara alldeles så enkelt. Högt blodtryck spelar en stor roll i lekmannens medicinska fantasi, och han får kanske den misstanken att han i alla fall har en tendens till ett högt blodtryck av oroande natur. Detta kan betyda en objektivt oberättigad oro med vad som därav följer, skapad av den gjorda undersökningen. Det är klart att detta kan undvikas, om undersökaren inte uppger de funna värdena — men det kanske inte heller skulle uppskattas.

Ännu mera problematiskt blir det emellertid med den kemiska hälsokontroll som departementschefen föreslår på basis av medicinalstyrelsens yttrande och som olyckligtvis blivit föremål för en sådan onödig publicitet i press och radio. Det gäller här en allmän undersökning av en serie blodfaktorer som kan visa att någon patologisk process i största allmänhet kan föreligga. Det kan gälla sjukdomstillstånd som man i våra dagar inte kan göra någonting åt ur profylaktisk synpunkt, som t. ex. arterioscleros. Den sjukdomen har sitt förlopp ganska oberoende av våra tera-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

peutiska och profylaktiska försök — vi vet ännu för litet därom, och om det redan finns tecken på att en sådan sjukdom finns, kan man knappast göra någonting för att få bort den.

Vad tumörsjukdomar beträffar torde de prov det här gäller vanligen ge patologiskt utslag först sedan tumörsjukdomen passerat det stadium då den är tillgänglig för terapi. Någon tidig diagnostik av tumören blir det i varje fall, såvitt jag kan förstå, inte.

I andra fall kan patologiska värden erhållas av rent tillfälliga orsaker, t. ex. om den undersökte ätit före undersökningen, i synnerhet om han ätit en äggviterik måltid. Då får han kanske sådana värden att man skulle kunna miss tänka en tendens till åderförkalkning. Och om han varit ute och supit kvällen förut är det tänkbart att det kan finnas tecken på en leversjukdom utan att det finns någon sådan av allvarlig art.

Visst kan det ändå vara av värde med en massundersökning av här angivet slag, men man bör inte tillmäta den större värde som hälsokontroll än den har. Betyder det förhållandet, att den undersökte har normala prov vid denna undersökning, att han är frisk? Det vet man inte ännu, och det förefaller osäkert, men det är givetvis av värde att få kunskap om detta.

Jag har som sagt varken här eller i Värmlands läns landstings förvaltningsutskott motsatt mig denna hälsokontrolls genomförande. Jag anser det berättigat att den blir utförd försöksvis. Det kan hända att den kommer att ge oss upplysningar av betydande värde. Det kan emellertid också hända att den kommer att betyda en mycket stor belastning på de sjukvårdsinrättningar — enligt propositionen snarast den sjukvårdsinrättning — som skall ta hand om de fall beträffande vilka undersökningsresultaten från hälsokontrollen motiverar en närmare undersökning. Vem skall för övrigt betala för de åtgärder som efterutredningarna kräver — det kan bli fråga om ingående röntgenundersökningar och fortsatta laboratorieundersökningar med mera direkt inrikt-

ning? Vem skall betala resekostnader, och vem skall betala för förlorad arbetsförtjänst — det gäller ju här förebyggande av sjukdom, och för detta betalar sjukvårdarna inte någonting — i varje fall inte hittills. Klarar sjukvårdsinrättningarna den extra belastningen?

Den hälsokontroll som nu föreslås bli försöksvis utförd — jag understryker ordet försöksvis — i samband med skärmbildskontrollen i Värmland inrymmer många obekanta faktorer. Den bör prövas, men det är ännu ovisst vad den kan komma att ge. Det är omöjligt att nu spå om den kan genomföras i den takt som föreslås. Och det är viktigt att den inte genom olika propagandistiska uttalanden kommer att tillmätas ett större värde än den har — om det värdet kan man inte uttala sig förrän man fått tillfälle att gå igenom ett betydande material.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Ringaby svarade i går kväll för vad man kan kalla ett förspel till televisionsprogrammet. Det var inte precis ett förspel i den muntra stilen, utan det var egentligen, tyckte jag, ett ganska dystert panorama, som han tecknade över jordbrukets och skogens förhållanden. Det var många kritiska synpunkter han kom med och, när jag så småningom studerade anförandet, fann jag, att kanske det mesta av vad herr Ringaby sade inte hade så omedelbar anknytning till nionde huvudtiteln i årets statsverksproposition.

Vad var det egentligen herr Ringaby attackerade? Jo, det var själva konstruktionen av sexårsavtalet för jordbruket. Han fann på punkt efter punkt att verkningarna hade blivit helt orimliga för jordbrukets vidkommande. Jag fick en känsla av att herr Ringaby ville underkänna hela jordbruksregleringen över huvud taget och att han ville ha bort den. Man frågade sig vad han då ville sätta i stället. Jag föreställde mig, att herr Ringaby hade den fria marknaden i tankarna, men så småningom kom han ju också fram till skogens förhållanden, och när det gäller skogen har vi inte

något sexårsavtal. Vi har inte heller reglering i någon annan form, utan det är ett område där världsmarknadspriserna blir utslagsgivande, och sannernligen föreföll det som om det inte var så mycket bättre ställt på detta område när man fick del av herr Ringabys beskrivning.

Till sist stod det emellertid klart, att herr Ringaby liksom Hindenburg fann, att det egentligen var experterna, som var orsaken till att man hade kommit på avvägar och fått svårbemästrade problem.

Jag är absolut ingen expert vare sig på åker eller skog — det tror jag ingen i denna kammare vill beskylla mig för. Ur den synpunkten skulle jag mycket väl kunnat ansluta mig till vad herr Ringaby säger, om det inte varit så att jag tror, att det helt enkelt är nödvändigt att anlita expertis för att finna lösningar på de komplicerade samhällsfrågorna. Jag tror nämligen inte, att vi i det moderna samhället kan undvara expertisen och dennas många gånger invecklade och svårbemästrade formler när det gäller att mäta och reglera förhållandena medborgarna emellan. Detta rent allmänt sagt.

Vidare vill jag be att få peka på några punkter i herr Ringabys anförande, som jag anser vara direkt felaktiga. Det kan vara angeläget att framhålla detta, eftersom jag förmodar att en mycket stor del av det svenska folket satt vid TV-rutorna och tog del av hans anförande.

Herr Ringaby nämnde bl. a. att när det gällde ökningarna å nionde huvudtiteln för 1962/63 30 miljoner hänförde sig till automatiska lönestegringar och omkostnader för nya tjänster i förvaltningsapparaten. Det förhåller sig ingalunda på det viset, utan man kan redan i översikten läsa att vad som där omtalas som automatiska ökningarna inte är begränsat till lönekostnader. Där finns också mycket annat. Jag kan nämna t. ex. det minskade ianspråkstagandet av reservationsmedel under anslag till bidrag till jordbrukets rationalisering och befrämjande av landsbygdens elektrifiering. Det fylls ut med 5 miljoner

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

kronor respektive 2,5 miljoner kronor inom ramen av de angivna 30 miljonerna. Jag kan vidare nämna, att prisregleringsanslagen ökas med 5 miljoner kronor för att klara prisutjämnningen på råvaror för livsmedelsindustrien. Trots vad herr Ringaby säger har nämligen jordbrukets införselavgifter stigit ganska avsevärt under senare år, och det får bl. a. denna konsekvens.

Det skulle kunna nämnas flera exempel, och jag skulle kunna göra en fortsatt uppräkningslista, som visar, att de 30 miljonerna ingalunda är att i huvudsak hänföra till de egentliga pris- och lönestegringar som herr Ringaby så mycket förargade sig över i sitt inlägg.

Låt mig sedan ta upp en annan sak. De siffror som herr Ringaby anför om indexutvecklingen för priser och kostnader är sannolikt inte hämtade, som han uppgav, ur Jordbruksekonomiska Meddelanden. De finns inte där. Däremot är de återgivna i en artikel i gödsel- och kalkindustriernas tidskrift Växtnäringsnytt. Där finns ett par indexserier, som herr Ringaby möjligen kan ha haft tillgång till i detta sammanhang. Beräkningarna av de indextal som har använts är ingalunda invändningsfria. Indexserien börjar, för att bara peka på en sak, år 1945 och baseras på vikter som hämtats från förkrigsförhållanden och som således inte har mycket att göra med utvecklingen under denna period. Herr Ringaby har tydligen sedan också helt enkelt läst fel på en rad. Det är riktigt att dessa indexserier visar en nedgång när det gäller vegetabilier från 186 till 159 enheter, men när det gäller animalier föreligger det en uppgång från 178 till 187 enheter. Först när man lägger ihop dessa båda saker kommer man fram till att index för alla produkter ligger kvar vid 180 oförändrat. Denna siffra använde herr Ringaby för att beskriva utvecklingen när det gällde animalier. Herr Ringabys framställning gav närmast besked om att det för produkterna sammantaget skulle föreligga en nedgång, vilket inte är fallet.

I den inledande redogörelsen i nionde huvudtiteln saknar herr Ringaby en be-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

skrivning över jordbrukets lönsamhet, och så talar han om vad som i motsvarande sammanhang sägs i kommunikationsdepartementets huvudtitel.

Dessa båda områden kan inte jämföras utan vidare. SJ är ett företag, men jordbruket är inte ett enhetligt företag. Förhållandena är mycket olika. En jordbrukare var uppe hos mig häromdagen. Han visade hur hans förhållanden gestaltade sig de senaste åren. Han hade drabbats av skördeeskador under tre år. Han visade en hel massa obetalade räkningar och redogjorde för hur stora lån han hade fått. Det behövdes sannerligen inte lång stund för mig att inse att den karlen satt verkligen illa till. Orsaken till det tycktes vara de skördeeskador han fått vidkännas. Han hade fått det besvärligt som egen företagare. Men det finns andra som har haft en helt annan utveckling och som med rätta tjänat pengar under dessa år.

Det är därför inte möjligt att se jordbruket som ett enhetligt företag och begära en mera exakt redovisning. Vi får hålla oss till de beräkningar i stort som man kan göra så långt det nu är möjligt.

Det är tänkbart att man i översikten kan gå vidare och säga mer ett annat år, samt då ge utförligare besked.

Beträffande det korta konstaterande som nu görs i översikten och som herr Ringaby vänder sig emot, vill jag hänvisa till, att statens jordbruksnämnd verkställt en undersökning av jordbrukets producentprisindex och spärregler. Den har publicerats i nr 11 år 1961 av Jordbruksekonomiska Meddelanden. Den visar, att spärreglerna har verkat exakt så, som man förutsatte vid prisavtalets ingående. Om man tar hänsyn till inverkan av producentprisnivån och de ändrade importavgifternas beroende av inkomstregeln och treprocentregeln och löpande världsmarknadspriser, skulle man teoretiskt ha haft ett indextal som legat vid i medeltal 102,4 under de första 26 månaderna av avtalstiden. Den faktiska prisnivån är enligt denna redovisning 102,1 i genomsnitt. Det är således en mycket obetydlig skillnad, som före-

ligger, om man jämför med de föreställningar man gjorde sig när avtalet träffades.

Men också denna mycket obetydliga skillnad kan förklaras, den är inte oväntad. Inga spärregler verkar nämligen utan att det sker en viss eftersläpning. Det vet vi allesammans. Under dessa 26 månader har vi haft fallande världsmarknadspriser. Och man bör ge akt på — något som också Sveriges lantbruksförbunds ordförande mycket riktigt påpekade i en nyårshälsning i Jordbrukarnas Föreningsblad nyligen — att treprocentregeln utlöses också på grund av stigande världsmarknadspriser. Det kan innebära att en eftersläpning ibland kan vara till fördel för jordbruket. Vi befinner oss således i en period, där det burit nedåt. Men när vi kommer till ett läge där det ånyo bär uppåt, kommer eftersläpningen att vara en fördel. Därför får man se det hela på litet längre sikt.

Herr Ringaby sade att prisindex för produkter som säljs till mejeriföreningar och slakteriföreningar legat oförändrat under de tre senaste åren och att prisindex för produkter som jordbrukarna säljer till centralföreningarna, d. v. s. vegetabilier, skulle ha sjunkit. Enligt det nominella producentprisindex, som statens jordbruksnämnd upprättar, har sedan den 1 september 1959 priserna på animalier stigit 4,6 procent och priset på vegetabilier stigit 3,6 procent, d. v. s. en genomsnittlig stigning med 4,4 procent.

Vidare har herr Ringaby funnit att kostnadssidan stigit avsevärt mera. Så är inte heller fallet. Enligt jordbruksnämndens kostnadsindex för en 15-hektarsgård har kostnaderna sedan 1959 stigit med 3,9 procent.

Ja, detta var några siffror, som naturligtvis experterna åstadkommit och som departementets experter har hämtat fram åt mig. Jag vågar dock påstå att vi får lov att hålla oss till den redovisning som här är lämnad.

Sedan är det en sak som kanske också skall läggas till. Man kan nämligen inte utan vidare jämföra priset för en

vara från en tid till en annan. Herr Ringaby sade att en maskin, som han för några år sedan betalat 3 000 kr för, nu kostar 3 800 kronor. Ja, det är mycket möjligt, men hurdan är den maskinen? Knappast en enda maskin blir oförändrad genom åren. Det sker ständigt tekniska förbättringar, man förändrar arbetsbredden eller ökar effektiviteten på annat sätt, och det är klart att vi måste ta hänsyn till sådant. Maskinen har måhända blivit bättre, och när herr Ringaby fått betala en smula mer, ligger en del av orsaken i att han fått ett bättre redskap.

Jag har velat anföra dessa synpunkter för att inte det herr Ringaby anförde i går i denna kammare och som också gick ut i TV skulle stå helt oemotsagt i denna remissdebatt.

Och så några ord till herr Osvald som i dag också behandlade jordbruksfrågor. Jag konstaterar med glädje att han var positiv i det mesta av sitt anförande. Han uttalade sin glädje över att det nu blir upprustning uppe i Röbbäcksdalen, och han var glad över vad som föreslås beträffande Tornedalen. Vidare framhöll han, att vad som göres för att bekämpa potatisålen även är välkommet.

Han hade dock också några kritiska synpunkter med, även om de framfördes i mycket modest form, när han pekade på biblioteket på lantbrukshögskolan. Jag tycker dock att han inte valt det allra bästa området för kritik. Där görs faktiskt en uppräknings med inte mindre än 50 000 kronor för anskaffning av litteratur, och på personalsidan tillkommer en expeditivsvakt, således en ny tjänst, samt 3 500 kronor för tillfällig arbetskraft.

Det är mycket möjligt, herr Osvald, att det blir behov av mer kvalificerad bibliotekspersonal så småningom, men nog finns det en viss elasticitet i detta system. Om vi redovisar mer pengar till litteraturköp, behöver man väl inte omedelbart öka bibliotekspersonalen, de två sakerna är väl inte så slaviskt bundna vid varandra.

Jag ville alltså bara göra den invänd-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
ningen att jag tyckte att det område som herr Osvald valde att vara missnöjd med kanske inte var så väl funnet.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Först vill jag rikta ett tack till statsrådet Holmqvist för att han har velat berika denna remissdebatt med några synpunkter på jordbrukets problem. Jag vill också säga att jag med alldeles speciell uppmärksamhet och skärpa har lyssnat till herr Holmqvist, eftersom det vad jag vet är statsrådets jungfrutal som statsråd — åtminstone för mig är det i alla fall det.

Jag vill också säga att när jag i går vände mig till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, var jag väl medveten om att nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen formellt bär statsrådet Holmqvists namn, men att det, eftersom statsrådsskiftet skedde så sent i höstas, måste vara statsrådets företrädare som bär huvudansvaret för denna huvudtitel.

Statsrådet Holmqvist gör några invändningar mot mitt inlägg i går. Jag vill då slå fast att jag icke vill ha bort jordbruksregleringen och ersätta den med en alldeles fri marknad. Det framgick väl inte heller av mitt anförande att jag skulle önska något sådant. Statsrådet konstaterade också längre fram i sitt anförande att jag inte ville det. Vi har ju gjort ett försök med fri prisbildning på foderspannmål, men vi kan naturligtvis inte i ett tag avskaffa jordbruksregleringen. Det har aldrig varit min avsikt.

Jag har inte heller velat framföra någon kritik mot experter, vetenskapsmän och professorer. Vad jag sade var mera en skämtsam formulering med det där citatet från Hindenburg, som inte bör tas alltför allvarligt. Vad jag menade var att man kanske inte kan släppa fram experter och vetenskapsmän helt och hållet i den beslutande församlingen. Däremot behövs de, det vet vi alla, på det rådgivande planet. Vi kan helt enkelt inte klara oss utan experter på det rådgivande planet.

Beträffande de 30 miljonerna har jag

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

hämtat uppgiften om dem ur nionde huvudtiteln. Där står att de automatiska ökningarna till följd av löne- och andra kostnadsstegringar samt minskat ianspråktagande av reservationsmedel uppgår till 30,2 miljoner kronor. Löne- och omkostnadsstegringar svarar för den övervägande parten.

Statsrådet riktade sedan vissa erinringar mot de indexsiffror som jag nämnde. Det är riktigt att jag tagit år 1945 som bas med siffran 100 och sedan byggt på serien fram till 1960. Det kan slå litet olika med hänsyn till viktskillnaden från 1945, men den skillnaden är synnerligen obetydlig. Dessutom har jag faktiskt så färsk siffror att jag inte tror att de ännu är publicerade ens i Jordbruksekonomiska Meddelanden. De lär kanske komma redan i nästa nummer av Jordbruksekonomiska Meddelanden. Inte heller jag är utbildad expert på dessa siffror, utan jag har själv hämtat dem på jordbrukets utredningsinstitut.

Vad sedan gäller den maskin som jag tog som exempel råkar det vara fråga om en vid båda tidpunkterna exakt likadana maskin, varken större eller mindre, med ändrat antal hästkrafter eller dylikt.

Jag skall tillåta mig att anföra ytterligare ett exempel, eftersom jag nu är i farten.

I dagarna har jag fått veta att priset på pilsner har stigit med 7 öre per liter. Därav går 1,5 öre per flaska till den höjda omsättningsskatten, och 0,5 öre går för att täcka den med 5 öre höjda bensinskatten. Jag gjorde omedelbart den reflexionen, att då skulle naturligtvis också mjölken stiga eftersom prisbildningen även för mjölkens vidkommande i stor utsträckning är en transportfråga, liksom det är för pilsner. Det torde väl dock inte vara möjligt att få till stånd en så hög ökning av mjölkpriset som med 7 öre. Svenska folket skulle säkerligen protestera betydligt hårdare om mjölkpriset höjdes med 7 öre än man gör om pilsnern stiger med samma belopp.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter och vill bara tillägga att

vi har problem i dag på jordbrukets område. Det var de problemen som jag tog fram i mitt anförande i går. Jag tror att jag har en överväldigande majoritet av jordbruksbefolkningen bakom mig när jag tar upp dessa problem. Jag tror också att vi på litet längre sikt kommer att få mindre problem inom jordbruket. Här försiggår nämligen, såsom vi ser av nionde huvudtiteln, en ständig reduktion av den odlade arealen. Varje år ökar den nedlagda arealen, således jord som inte producerar något, med 22 000 hektar. Sedan år 1920 då den odlade arealen här i landet var som störst har en sammanlagd areal motsvarande den odlade jorden inom hela landskapet Blekinge försvunnit ur produktionen. Samtidigt har befolkningen ökat med cirka 2 miljoner människor. En sådan utveckling måste på sikt leda fram till att det blir lättare att resonera om jordbrukspriserna. Det är dock en annan sak. För dagen är ju situationen den att det finns vissa besvärigheter som vi inte kan komma ifrån. Det var de problemen som jag fäste uppmärksamheten vid i går.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vill göra ett par tillägg till vad herr Ringaby sade.

Herr Ringaby säger att han är medveten om att jag inte har huvudansvaret för nionde huvudtiteln i år eftersom jag tillträdde så sent. Nu tror jag att det är fel att beskriva situationen på det sättet. Jag vill gärna uttrycka saken så att min företrädare skall ha hedern och äran av allt det goda förberedelsarbete som gjorts för att kunna presentera huvudtiteln. Men även om jag tillträdde min post relativt sent hade jag möjlighet att gå igenom varje punkt i huvudtiteln. Ingenting var bundet vid det tillfället. Därför får jag också vara beredd att ta klander i den mån något inte blivit tillräckligt tillgodosett.

Herr Ringaby har genom sitt inlägg här själv givit besked om att de 30 miljoner som redovisas för automatiska förändringar inte bara är att hänföra till prisstegringar och lönestegringar.

Han konstaterade detta genom att läsa upp vad det står i statsverkspropositionen om att det också gäller andra ting, bl. a. ianspråktagande av reservationer — det står till och med ett »m. m.», som inte kom med i herr Ringabys redogörelse. På den punkten är vi alltså överens, och därmed kan den saken vara ur världen.

Sedan medgav herr Ringaby att den sifferserie han använde härledde sig från 1945 och förhållanden som kanske inte är så intressanta att diskutera i det här sammanhanget. Har han fått uppgifterna från utredningsinstitutet, beklagar jag bara att det inte hade möjlighet att ge ytterligare material till herr Ringaby som skulle ha givit en mera värdefull belysning av förhållandena.

Jag vill instämma i förhoppningen att avtalet på lång sikt skall bli tillfredsställande för jordbrukarna och även för konsumenterna — jag tror nämligen att en sådan långsiktig uppgörelse är värdefull. Vi konstaterar nu att man inom EEC har försökt lösa jordbruksproblemen efter ungefär samma modell som vi redan tillämpar här i Sverige. Om man dessutom kan se saken mera långsiktigt och låta tillfälliga besvikelser balansera mot förväntningar om framtida förändringar, bör vi kunna vara överens om att huvudsaken är att totalresultatet på lång sikt ger den trygghet som jordbruket har rätt att kräva.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jordbruksministern sade att jag hade valt ett dåligt exempel när jag framförde några kritiska anmärkningar angående biblioteket vid lantbrukshögskolan, och han nämnde att biblioteket fått en ökning av anslaget för inköp av böcker och bokbindning på 50 000 kronor. Det sade jag också, och jag tillade att denna ökning med 50 procent var välkommen och välbehövlig.

Men jag tillät mig vända på det resonemang som jordbruksministern hade fört i anslutning till behandlingen av materielanslagen, nämligen att det behövs ökade materielanslag för att den perso-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
nal som högskolan nu får verkligen skall kunna göra sitt bästa. På samma sätt säger jag, att när man har fått ett anslag som är ytterligt välbehövligt, måste man också ha personal som kan ta hand om alla de böcker man kan köpa och binda för 50 000 kronor.

Jag vill erinra om att statens organisationsnämnd redan 1958 gjorde en utredning som visade att det behövdes två nya extra biblioteksbiträden. Det kravet togs upp av utredningen om högre undervisning och forskning vid högskolan och behandlades i en mycket positiv anda av förutvarande chefen för jordbruksdepartementet. Av vilken anledning det inte kom med bland anslagsäskandena vågar jag faktiskt inte uttala mig om. Om man läser de mycket positiva uttalanden som gjordes av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, får man snarast det intrycket att anledningen till att kravet inte kom med var olycksfall i arbetet.

Sedan beviljade riksdagen ändå på förslag av jordbruksutskottet efter motion medel för ett biblioteksbiträde. Alltjämt är det emellertid på det viset, att biblioteket måste hålla sin låneexpedition stängd en dag i veckan därför att man icke har tillräcklig personal.

Det kan tänkas att läget kan bli ännu besvärligare. Från 1958 till dags dato har nämligen accessionen till biblioteket ökat högst väsentligt, men arbetskraften har inte ökat i motsvarande mån. Det var detta jag syftade på när jag sade att det måste vara balans mellan tillgången på arbetskraft och materielanslag. För att nå en sådan balans efter den — jag säger det ännu en gång — mycket välkomna höjningen av anslaget för bokinköp och bindning behöver man ytterligare ett biblioteksbiträde för att man skall kunna ta hand om böckerna utan att eftersätta andra angelägna arbetsuppgifter.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag har kanske ingen anledning att lägga mig i denna experternas jordbruksdebatt. Remissdebatten

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

i denna kammare håller emellertid på att lida mot sitt slut, och vi vet att det är många talare kvar i medkammaren. Kanske finns det därför anledning att fortsätta en stund med hänsyn till att arbetsbelastningen då blir jämnare. Det ifrågasättes ju ofta — kanske mera på skämt — i den andra kammaren, om ledamöterna här på grund av den korta arbetstiden verkligen gör skäl för arvodet.

Jag erinrar mig att man när riksdagen 1948 beslutade om jordbrukets rationalisering gav det löftet att det skulle bli likställdhet och jämställdhet mellan de mindre jordbrukarna och de grupper med vilka de närmast kunde jämföras. Jag har fattat det så att herr Ringaby med sitt anförande i går ville bevisa att det löftet inte blivit infriat och att klyftan vidgar sig i stället för att minska.

Den rationalisering i lantbruksnämndernas regi, som igångsattes i slutet på 1940-talet, har väl aldrig kommit att få den betydelse för vårt svenska jordbruk, som man den gången hade stora förhoppningar om att den skulle få. Jag vill särskilt peka på det bekymmersamma läget i skogsbygderna med hänsyn till den allt lägre prissättningen på skogsprodukter och de på detta område liksom på alla andra allt högre arbetskostnaderna.

Ett bekymmer, som vi säkert ganska snart kommer att få i skogsbygderna, är att det inte kommer att finnas arbetskraft för skogsarbete. Skogsarbetarna övergår till annan sysselsättning på grund av att skogsarbetet är så tungt och hårt som det är.

En annan fråga, som berör jordbruket och dess likställighet med andra grupper i samhället, gäller fritiden. Det har ju blivit så aktuellt med fria lördagar, och den anordningen kommer väl snart att vara genomförd på alla områden. Men hur skall det vara möjligt att införa fria lördagar för de mindre jordbrukarna? Det finns för deras del ingen möjlighet att kunna vara hellediga ens en och ännu mindre två dagar i veckan. För åtskilliga år sedan gjordes det en utredning rörande semesterfrå-

gan för landsbygdens husmödrar. Jag tror att den aldrig ledde till något resultat. Fritidsfrågan för de mindre jordbrukarna är nära nog omöjlig att ordna. Fritiden har för jordbrukarna över huvud taget stor betydelse när det gäller frågan varför folk byter jordbrukaryrket mot annan sysselsättning.

Jordbruksministern tyckte att det var ett dystert panorama som herr Ringaby här presenterade, men jag tror att det var ganska väl överensstämmande med verkligheten. Jag skall emellertid inte här närmare ingå på några sifferuppgifter.

Jag skulle för min del vilja fråga, om det verkligen skall vara nödvändigt att så oerhört mycken expertis skall syssla med prissättningen på jordbrukets produkter. Jag vill minnas att jag redan på 1940-talet i andra kammaren ställde frågan, om det verkligen skall vara nödvändigt att prissättningen på detta område skall vara en så stor vetenskap, att knappast någon praktisk jordbrukare förstår vad denna vetenskap egentligen innehåller.

När det gäller prissättningen på jordbruksproduktionen skulle jag vilja säga, att det säkert skulle hälsas med mycket stor tillfredsställelse bland landets jordbrukare, om den nye och i sitt sätt att uppträda mycket trevlige jordbruksminister, som vi har fått, skulle kunna få till stånd ett något enklare system för prissättningen på jordbrukets produkter, ett system som är sådant att jordbrukarna i allmänhet kan förstå vad det i verkligheten innehåller.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag vågar inte ge en sådan utfästelse. Jag tror att det skulle vara mycket obetänksamt att göra det, ty vi får nog erkänna att överenskomelserna på snart sagt alla avtalsområden blir mer och mer komplicerade. Det gäller inte bara jordbrukets prisavtal. Jag kan påminna om arbetsmarknadens löne- och anställningsavtal. De är faktiskt på många områden så pass knepiga, att den enskilde arbetaren eller

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tjänstemannen ibland kan ha svårt att för sig själv göra klart vad de egentligen innebär. Man får rätt ofta anlita experter för att tolka vad som egentligen avsetts vid förhandlingarna.

Jag skulle föreställa mig att det när det gäller det mycket stora område som jordbruket utgör och där förhållandena skall regleras för produktion av olika slag och där det finns olika intressen, blir mycket svårt att komma ifrån de komplicerade beräkningssystem som experterna bidrar med för att man skall kunna få en så rättvis lösning som möjligt. Det är ju ändå det man till sist eftersträvar — att det hela blir så komplicerat beror på att vi vill ha en millimeterrättvisa; om den ena parten skall få en utfästelse, vill också den andra tillförsäkra sig någonting motsvarande. Det leder till att det hela blir mycket svårförståeligt, och det är en sak som vi kan beklaga.

Jag tror emellertid, herr Sveningsson, att vi inte har så stora utsikter att kunna råda bot på den sjukan.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det är en synnerligen stor fråga, som nu har dragits upp så här i slutet av remissdebatten.

Jag vill till herr Sveningsson säga att jag anser denna fråga vara långt större och allvarligare än en sådan som kan diskuteras på lediga stunder.

Man fick onekligen i går kväll när man satt och lyssnade till herr Ringabys anförande en tankeställare. Var det från hans sida ett nyblommat jordbruksintresse på detta område, eller var det manne en syndabekännelse sedan i fjol? Vi hade ju ändå förra året från centerpartiets sida i en motion begärt en översyn av jordbrukets läge. Vi ville inte riva upp avtalet — det vill jag tydligt och klart ha sagt ifrån, liksom vi gjorde i debatten den gången. Vi resonerade på följande sätt. Meningen har varit att den eftersläpning på 2 400 kronor som jordbrukaren hade då avtalet ingicks, skulle tas igen genom rationaliseringar under den 6-åriga avtalsperioden. Hur

har det gått? Har jordbrukaren haft möjligheter att ta igen någonting av de 2 400 kronorna? På den punkten ville vi ha en undersökning.

Jag beklagar att alla övriga partier inklusive högern gick emot vårt förslag, och jag tycker nog att herr Ringabys intresse är så nyvaknat att han inte borde ha fört fram så kraftiga argument inför TV-publiken i går för att sedan ta tillbaka dem i dag när jordbruksministern finns i kammaren. Det var synd att riksdagen avvisade vårt förslag i fjol, och kan denna diskussion leda till att våra synpunkter vinner bättre gehör är jag synnerligen tacksam.

Avtalet löper inte ut förrän 1965, och vi kan inte göra mycket åt avtalet som sådant. Men vi har en ny jordbruksminister, och med god vilja och sammanhållning från alla partier i riksdagen borde det vara möjligt att göra det bästa av situationen. Jag hoppas för min del att så skall kunna bli fallet.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag vet inte om jag ser särskilt »nyutslagen» ut, men mitt intresse för jordbruksfrågor är faktiskt inte nyblommat — jag har varit med ganska länge i yrket, och jordbruk är strängt taget det enda yrke jag har sysslat med.

Jag vet att centerpartiet tidigare har krävt en översyn av 6-årsavtalet, men det skedde redan när avtalet var nyfött, och då ansåg vi det inte finnas någon särskild anledning att göra en översyn. Nu har avtalet tillämpats under 2 1/2 år, och då kan det måhända vara önskvärt att titta närmare på hur det fungerar.

Därmed har jag inte velat rikta någon kritik mot avtalet som sådant. Jag är angelägen att understryka, att denna debatt inte skall uppfattas som en kritik mot 6-årsavtalet. Vad man däremot kan kritisera är att regelutlösningarna inte vid alla tillfällen har fungerat som de skall. Detta gör det befogat att efterforska orsakerna och klarlägga förhållandena. Men därmed har jag inte kri-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tiserat själva avtalet — men det vore bra med en översyn och se om det fungerar så som från början var avsett.

Sedan yttrade herr Jonasson någonting överraskande, då han talade om att jag nu skulle ha tagit tillbaka vad jag sade i går. Jag har inte tagit tillbaka någonting utan står fortfarande för de siffror jag då anförde. Inkomstutvecklingen har varit sådan som jag sade i går. Det kan slå olika i fråga om någon enhet med hänsyn till vikterna därför att dessa är från 1945, men bilden förändras inte härigenom. Jordbrukets kostnader har stigit hela tiden, medan produktprisindex legat stilla sedan 1959. I nionde huvudtiteln står också på sid. 2 att producentprisindex ligger under 1959 års nivå.

Jag har alltså inte tagit tillbaka ett enda ord av vad jag sade i går. Att statsrådet Holmqvist och jag ändå i viss mån har kommit överens är en annan sak.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag vill inte påstå att herr Ringabys intresse för jordbruket i allmänhet skulle vara nyblommat, utan jag syftar på just denna fråga. Faktum när det gäller den kan ingen i denna kammare komma ifrån med hänsyn till den diskussion som fördes i fjol.

Herr Ringaby säger att avtalet var så nytt när vårt förslag behandlades. Det var 1 1/2 år gammalt då och är nu 2 1/2 år gammalt. Det är klart att 2 1/2 år är mer än 1 1/2 år, men redan i fjol såg vi i centerpartiet hur utvecklingen gick, och vi ville slå larm på ett tidigt stadium.

Men låt mig upprepa, herr talman, att jag är synnerligen tacksam för den omsvängning som har skett från högerns sida.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. propositioner till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen

propositionen nr 1, i vad propositionen rörde riksdags- och revisionskost-

nader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen anginge det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1962 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåge jordbruksärenden, till jordbruksutskottet; samt

propositionen nr 2, såvitt den anginge jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 25, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 11—14 till statsutskottet,

motionen nr 15 till allmänna beredningsutskottet,

motionen nr 16 till behandling av lagutskott,

motionerna nr 17—19 till bevillningsutskottet,

motionen nr 20 till behandling av lagutskott,

motionerna nr 21—23 till bevillningsutskottet,

motionen nr 24 till bankoutskottet,

motionen nr 25 till allmänna beredningsutskottet,

motionerna nr 26—32 till behandling av lagutskott,

motionen nr 33 till jordbruksutskottet,

motionerna nr 34 och 35 till allmänna beredningsutskottet,

motionen nr 36 till jordbruksutskottet och

motionen nr 37 till allmänna beredningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 12, med förslag till brandlag och brandstadga m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåge förslaget till lag om ändrad lydelse av 79 § kommunallagen den 18 december 1953, till konstitutionsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 19, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), m. m.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 22, angående godkännande för Sveriges del av vissa ändringar i konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 23, angående statligt stöd vid skada på eller förlust av fiskredskap.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 24, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 1 och 4 §§ vattenlagen; samt

nr 26, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 15 mars 1946 (nr 81) om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 27, angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 28, angående förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 29, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om särskild varus katt.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 32, angående bestridande av kostnader för svenska FN-styrkor m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 33, med förslag till viss ändring av lagen om rätt till fiske.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 35, angående teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 38 till konstitutionsutskottet,

motionerna nr 39—61 till statsutskottet,

motionerna nr 62—66 till bevillningsutskottet,

motionen nr 67 till bankoutskottet, motionerna nr 68—72 till behandling av lagutskott,

motionen nr 73 till statsutskottet, motionerna nr 74 och 75 till behandling av lagutskott,

motionerna nr 76—80 till jordbruksutskottet och

motionerna nr 81—88 till allmänna beredningsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 14.07, att — för att bereda kammarens ledamöter tillfälle att ingiva motioner senare under dagen — ajournera alla förhandlingar till kl. 16.00, då desamma återupptogs.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 89, av fru *Segerstedt Wiberg*, om reglering i riksdagsstadgan av riksdags-tjänstemännens avlöningsförhållanden;

nr 90, av herr *Bengtson*, angående befatningen som stabspastor vid försvarsstabens personalvårdsbyrå;

nr 91, av herr *Berg, Gunnar*, angående sprängämnesinspektionens organisation;

nr 92, av herr *Jacobsson, Gösta*, och herr *Gorthon*, om anslag till fördjupning av Flintrännan;

nr 93, av herr *Sundin*, angående kärnvapenfrågan;

nr 94, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag för anordnande av skolmåltider, m. m.;

nr 95, av herr *Boheman m. fl.*, angående en professur i internationell rätt vid Uppsala universitet;

nr 96, av herr *Boman m. fl.*, om visst anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala;

nr 97, av herr *Dahl m. fl.*, om anslag till friplatser vid Restenässkolan;

nr 98, av herr *Edström*, angående statsbidrag till handelsgymnasier;

nr 99, av herr *Edström m. fl.*, om inordnande av förskolorna i det allmänna skolväsendet, m. m.;

nr 100, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag för studieförbund;

nr 101, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, om inrättande vid karolinska institutet av en personlig professur för professor G. Bertani;

nr 102, av herr *Källqvist m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till driften av folkhögskolor;

nr 103, av herr *Källqvist m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bokinköp och bokbindning vid statens psykologisk-pedagogiska bibliotek;

nr 104, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till driften av folkhögskolor;

nr 105, av herr *Lundström m. fl.*, om inrättande vid Stockholms universitet av en professur i företagsekonomi, särskilt företagsorganisation och administration;

nr 106, av fröken *Nordström m. fl.*, om visst anslag till Inomeuropeisk Mission;

nr 107, av herr *Nyström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående bidrag till ungdomens fritidsverksamhet;

nr 108, av herr *Nyström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationen;

nr 109, av herr *Nyström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Utbildning av ungdomsledare;

nr 110, av herr *Nyström m. fl.*, om statsbidrag för främjande av ungdomsorganisationernas upplysningsverksamhet;

nr 111, av herr *Ohlsson, Ebbe*, om ökad upplåtelse av militära verkstäder för civil yrkesskoleutbildning;

nr 112, av herr *Olofsson m. fl.*, om statsbidrag för TV-mottagare för skolbruk;

nr 113, av herr *Olsson, Erik, m. fl.*, om förläggning av en mätningsteknisk fackskolelinje till tekniska läroverket i Östersund;

nr 114, av herr *Osvald*, om inrättande vid Uppsala universitet av en laboratur i sedimentpetrografi;

nr 115, av herr *Osvald m. fl.*, om inrättande vid Uppsala universitet av en personlig professur i allmän och jämfö-

rande etnografi för docenten R. S. Lagercrantz;

nr 116, av herr *Osvald m. fl.*, om inrättande vid Svenska ortnamnsarkivet av en befattning som förste arkivarie;

nr 117, av herr *Peterson, Eric*, om statsbidrag till kommunala musikskolor;

nr 118, av herr *Schött m. fl.*, om statsbidrag till uppförande av simanläggningar vid skolor;

nr 119, av herr *Stefanson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Resestipendier för yrkesutbildning;

nr 120, av herr *Strand m. fl.*, om anslag till Sveriges Finlandsföreningars Riksförbund — Fadderortsrörelsen;

nr 121, av herr *Söderberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till driften av folkhögskolor;

nr 122, av herr *Söderberg m. fl.*, om höjning av statsbidraget till inbyggda företagsskolor och enskilda företagsskolor;

nr 123, av herr *Söderberg m. fl.*, om höjning av anslaget till vandringsbiblioteksverksamhet m. m. vid stifts- och landsbiblioteken;

nr 124, av herr *Söderquist m. fl.*, om statsbidrag till Ekebyholmsskolan i Rimbo;

nr 125, av herr *Sörlin m. fl.*, angående översyn av bestämmelserna om statsbidrag till skolskjutsar och inackordering av skolelever;

nr 126, av herr *Wikner m. fl.*, om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Sveg;

nr 127, av herr *Bergh, Ragnar, m. fl.*, om inrättande vid Stockholms universitet av en laboratur i naturgeografi;

nr 128, av herr *Dahlberg m. fl.*, angående yrkesinspektionen inom Norrbottens och Västerbottens län;

nr 129, av herrar *Damström* och *Nyström*, angående åtgärder mot silikos;

nr 130, av herr *Elowsson, Nils, m. fl.*, angående förläggningen av ett tekniskt läroverk i Kristianstads län;

nr 131, av herr *Geijer* och herr *Johansson, Knut*, om ytterligare åtgärder

för tillsyn av barn till förvärvsarbetande mödrar;

nr 132, av herrar *Kaijser* och *Källqvist*, om inrättande vid medicinalstyrelsen av en befattning som föredragande i trafiksäkerhetsfrågor;

nr 133, av herr *Karlsson, Göran, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till verkstäder för handikappade;

nr 134, av fru *Segerstedt Wiberg*, om viss förstärkning av den dömande personalen i göteborgsdomsagorna;

nr 135, av herr *Söderberg m. fl.*, angående statsbidrag till vanföra för inköp av motorfordon;

nr 136, av herr *Söderberg m. fl.*, angående statsbidrag till icke statliga undervisningssjukhus;

nr 137, av fru *Wallentheim m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Arbetsmarknadsstyrelsen med dithörande verksamhet: Om skolning m. m.;

nr 138, av fru *Wallentheim m. fl.*, om höjning av maximiinkomsten för erhållande av familjebostadsbidrag;

nr 139, av herr *Wärnberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Undervisnings- och upplysningsverksamhet på arbetarskyddets område;

nr 140, av herr *Andersson, Axel Johannes, m. fl.*, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till viss busstrafik m. m.;

nr 141, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, om anslag till påbörjande av projekterat flygfält vid Viared i Borås;

nr 142, av herr *Arvidson*, om anslag till vissa flygsäkerhetsfrämjande åtgärder;

nr 143, av herr *Bergh, Ragnar*, och herr *Sveningsson*, om utredning angående kommersiell TV i Sverige;

nr 144, av herr *Boman m. fl.*, angående program för de tre närmaste budgetårens statliga ordinarie vägbyggnadsarbeten;

nr 145, av herr *Ohlsson, Ebbe*, angående uppgiftsskyldighet beträffande motorredskap m. m.;

nr 146, av herrar *Sveningsson* och *Enarsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts

framställningar om anslag till statens biltrafiknämnd;

nr 147, av herr *Åkesson*, angående väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation;

nr 148, av herr *Schött m. fl.*, om pension av statsmedel till förre kassören Pontus Hanson;

nr 149, av herr *Andersson, Axel Johannes, m. fl.*, om restitution av fordonsskatt för bussar;

nr 150, av herr *Bergh, Ragnar*, om en utjämning av bensinpriset i olika delar av landet genom differentiering av bensinskatten;

nr 151, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, angående beskattningen av ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn under 19 år;

nr 152, av herr *Hanson, Per-Olof*, om utredning angående alkoholbeskattningens betydelse i nykterhetspolitiskt hänseende;

nr 153, av herr *Isacson m. fl.*, om undantag från den allmänna varuskatten för begagnade traktorer och lantbruksmaskiner;

nr 154, av herr *Källqvist m. fl.*, om skattepremiering av enskilt sparande;

nr 155, av fröken *Mattson m. fl.*, om införande i skatteförfattningarna av beteckningen grundavdrag;

nr 156, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, om sänkning av bensinskatten;

nr 157, av herr *Ohlsson, Ebbe*, om undantag från den allmänna varuskatten för vissa förbrukningsvaror m. m.;

nr 158, av herr *Peterson, Eric, m. fl.*, om särskilda bottenavdrag vid beskattningen för folkpensionärer;

nr 159, av herr *Schött m. fl.*, om undantag från den allmänna varuskatten för vissa periodiska publikationer;

nr 160, av herr *Sundin*, om betalning av kvarskatten i fyra terminer;

nr 161, av herr *Kaijser m. fl.*, om personalförstärkning vid riksdagsbibliotekets upplysningstjänst;

nr 162, av herr *Persson, Fritz, m. fl.*, om vidgad rätt för sparbank att mottaga inlåning å annan räkning än sparbanksräkning;

nr 163, av fru *Segerstedt Wiberg*, angående underlättande av rekryteringen

av sekreterarpersonal till riksdagen och dess organ;

nr 164, av fru *Segerstedt Wiberg*, angående bestridandet av semesterkostnader för riksdagens personal;

nr 165, av herr *Alexanderson*, om snabbare åtgärder mot ungdomsbrottslingar;

nr 166, av herr *Gorthon m. fl.*, om jämställande i visst hänseende av fartygssintekning med inteckning i fast egendom;

nr 167, av fru *Wallentheim* och herr *Möller*, om förbud mot flerårsavtal vid försäkring, m. m.;

nr 168, av herr *Gorthon*, om ersättning av statsmedel vid ingripanden enligt karantänkungörelsen;

nr 169, av herr *Kaijser*, angående pension till änking;

nr 170, av herr *Karlsson, Göran, m. fl.*, om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för kostnad för sjukgymnastik eller därmed jämförlig behandling;

nr 171, av fröken *Nordström* och fru *Hamrin-Thorell*, om arbetstidslag för hembiträden, m. m.;

nr 172, av herr *Bergh, Ragnar, m. fl.*, om tjänstebil åt biskopen i Luleå stift;

nr 173, av herr *Peterson, Eric*, och herr *Åkesson*, angående ersättning för markintrång vid framdragande av telefonledning;

nr 174, av herr *Pettersson, Georg, m. fl.*, om viss inskränkning i rätten att arrendera strandområden;

nr 175, av herr *Ringaby*, om höjning av maximihastigheten för tyngre lastbilar och bussar;

nr 176, av herr *Andersson, Torsten*, om anslag för arkivfotografering vid länslantmäterikontoren;

nr 177, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo;

nr 178, av herr *Berg, Gunnar, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Statlig garanti för befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten, m. m.;

nr 179, av herr *Carlsson, Georg*, och herr *Nilsson, Ferdinand*, angående be-

redskaps- och utjämningslagring av fodersäd;

nr 180, av herrar *Eskilsson* och *Svärd*, angående brödsädesprisernas anpassning till förskjutningar på utlandsmarknaden;

nr 181, av herr *Hedström m. fl.*, angående förläggningen av husdjurs- och trädgårdsförsöksstationerna för norra försöksdistriktet;

nr 182, av herr *Isacson m. fl.*, angående hushållningssällskapens gillesverksamhet, m. m.;

nr 183, av herr *Jonasson m. fl.*, om anslag till Värmlands och Örebro läns skogsskola i Gammelkroppa;

nr 184, av fröken *Ljungberg*, angående åtgärder till skydd för djurlivet i samband med skogshyggesbränning;

nr 185, av herr *Osvald*, om personalförstärkningar och lönereglering vid statens centrala frökontrollanstalt;

nr 186, av herr *Osvald*, om inrättande vid lantbrukshögskolan av en tjänst som biblioteksbiträde;

nr 187, av herr *Osvald*, om viss vidgad användning av anslag till naturskydd;

nr 188, av herrar *Ringaby* och *Arvidson*, om viss komplettering av fiskeristyrelsens instruktion;

nr 189, av herr *Widén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om

anslag till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo;

nr 190, av herr *Bengtson m. fl.*, om stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål;

nr 191, av herr *Carlsson, Georg*, och herr *Nilsson, Ferdinand*, angående tillfartslederna till Mälaren;

nr 192, av herr *Geijer, Lennart*, och herr *Berg, Gunnar*, om utredning angående bostadsförmedlingens organisation och principer;

nr 193, av herr *Johansson, Tage*, och herr *Larsson, Lars*, om formerna för en intensifierad och planmässig social forskning;

nr 194, av herr *Larsson, Lars, m. fl.*, om underlättande av kvinnors återinträde på arbetsmarknaden;

nr 195, av fru *Svenson m. fl.*, om åtgärder mot personalbristen inom sjukvården;

nr 196, av herr *Widén*, angående landsbygdens avfolkning; och

nr 197, av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.*, om förbud mot professionella boxningstävlingar, m. m.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 16.05.

In fidem
K.-G. Lindelöw.